

Sylwia Woźniak-Lis

Warszawa

„BEZPIECZEŃSTWO LUDZKIE” – KONTROWERSJE WOKÓŁ WYODRĘBNIEŃ BEZPIECZEŃSTWA LUDZKIEGO

1. Pojęcie i istota koncepcji bezpieczeństwa ludzkiego

Wielu teoretyków stosunków międzynarodowych i różne gremia społeczności międzynarodowej zauważają, że tradycyjne postrzeganie bezpieczeństwa w kategoriach państwa wydaje się dziś dalece za wąskie. Bezpieczeństwo państwa nie jest jednoznaczne z bezpieczeństwem zamieszkujących je ludzi. Ochrona obywateli przed atakiem z zewnątrz może być niezbędnym, ale nie wystarczającym warunkiem ich bezpieczeństwa, rozumianego jako wyeliminowanie z ich życia strachu i niepewności. Jak zauważył Kofi Annan, „wymogiem współczesnego bezpieczeństwa jest objęcie ochroną wspólnot i jednostek przed wewnętrzną przemocą. Takie podejście znajduje odzwierciedlenie w ocenach Centrum Bezpieczeństwa Ludzkiego, według którego w ciągu minionych 100 lat więcej ludzi zostało zabitych przez własne rządy niż obce armie”¹. Bezpieczeństwo ludzkie dotyczy „miękkich” kwestii bezpieczeństwa, takich jak zdrowie i dobrobyt, co różni je od „twardego” bezpieczeństwa militarnego. Badacze wyróżniają trzy koncepcje bezpieczeństwa ludzkiego:

1. Odwołują się do liberalnej idei prawa naturalnego i rządów prawa.
2. Uznają, że bezpieczeństwo jest zapewnione przez humanitaryzm, pogłębienie i umocnienie prawa międzynarodowego, zwłaszcza w zakresie przestępstw i ludobójstwa, oraz przez wprowadzenie zakazu stosowania broni szczególnie niebezpiecznych dla ludności cywilnej.
3. Rozszerzenie koncepcji bezpieczeństwa ludzkiego na te dziedziny, które wpływają na jakość życia, tj. kwestie ekonomiczne, społeczne, zdrowotne oraz związane ze środowiskiem naturalnym².

Za początek nowego myślenia w kwestii bezpieczeństwa ludzkiego uznać można podjętą w Sztokholmie inicjatywę trzydziestu wybitnych polityków (m.in. Ingvara Carlssona, Willy’ego Brandta, Juliusa Nyerere, Edwarda Heatha) z 1991 r. na rzecz globalnego bezpieczeństwa i zarządzania, wzywając do „szerszej koncepcji bezpieczeństwa obejmującej również zagrożenia, które wynikają z niepowodzeń rozwoju,

¹ G. Michałowska. *Bezpieczeństwo ludzkie*, [w:] *Świat wobec współczesnych wyzwań i zagrożeń*, pod red. J. Simonidesa, Warszawa 2010, s. 227.

² J. Czaputowicz, *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Współczesne koncepcje*, Warszawa 2012, s. 155.

degradacji środowiska, nadmiernego wzrostu liczby ludności i jej ruchów, braku postępów w rozwoju demokracji³.

Tabela 1. Dziedziny i wskaźniki bezpieczeństwa ludzkiego

Bezpieczeństwo	Wskaźniki
Ekonomiczne	Stąły i satysfakcjonujący dochód, pewność zatrudnienia, ubezpieczenie społeczne
Zdrowia	Procent PKB przeznaczony na ochronę zdrowia, subiektywne odczucia stanu zdrowia, dostęp do leczenia, subiektywna ocena jakości opieki medycznej.
Środowiska	Poziom zanieczyszczenia, zainteresowanie problemami środowiskowymi, zdolność rządu do rozwiązywania problemów środowiskowych, gotowość do inwestowania w ochronę środowiska.
Osobiste	Strach przed przemocą, poziom przestępczości, działania samodestrukcyjne, wypadki drogowe, skuteczność instytucji bezpieczeństwa.
Żywności	Fizyczny dostęp do podstawowej żywności, jakość wyżywienia, udział żywności w budżecie gospodarstwa domowego.
Wspólnoty	Stabilność rodziny, poziom zaangażowania we wspólnoty sieci społeczne.
Polityczne	Podstawowe wolności i prawa człowieka, zaufanie do rządu, sprawność rządu, zaangażowanie w politykę, postrzeganie korupcji.

Źródło: J. Czaputowicz, *Bezpieczeństwo*, s. 156.

Idea bezpieczeństwa ludzkiego zyskała popularność w latach 90. XX w. Po raz pierwszy pojęcie „bezpieczeństwo ludzkie” zostało użyte w raporcie o Rozwoju ONZ z 1994 r., w którym stwierdzono, że sprowadzenie bezpieczeństwa do ochrony przed zewnętrzną agresją i nuklearną zagładą pomija uzasadnione dążenie zwykłych ludzi poszukujących bezpieczeństwa fizycznego w życiu codziennym. Bezpieczeństwo ludzkie jest antropocentryczne, przenosi zainteresowanie z poziomu państwa na poziom jednostki⁴. Stanowi poszerzone rozumienie bezpieczeństwa, które w hierarchii potrzeb ludzkich Masłowa usytuowane jest zaraz za potrzebami fizjologicznymi. Niekiedy określa się je jako „bezpieczeństwo z ludzką twarzą”⁵. Bezpieczeństwo ludzkie obejmuje wolność od konfliktów zbrojnych, katastrof, klęsk żywiołowych, zanieczyszczenia środowiska, przestępczości, głodu, chorób, represji, naruszeń praw człowieka. Jest bezpieczeństwem od konsekwencji nagłego pogorszenia warunków życia w domu, rodzinie, wspólnocie, miejscu pracy⁶. Bezpieczeństwo ludzkie obejmuje sie-

³ G. Michałowska, *Bezpieczeństwo*, s. 227.

⁴ J. Czaputowicz, *Bezpieczeństwo*, s. 155.

⁵ G. Michałowska, *Bezpieczeństwo*, s. 228.

⁶ J. Czaputowicz, *Bezpieczeństwo*, s. 156.

dem wymiarów: ekonomiczny, zdrowotny, środowiskowy, osobisty, żywnościowy, wspólnotowy, polityczny (zob. tabela 1). Bezpieczeństwo oznacza odporność na zagrożenie, które zależy od zdolności do unikania niebezpieczeństw i utrzymania poczucia bezpieczeństwa w sytuacji zagrożenia. Poczucie bezpieczeństwa ma charakter indywidualny i zależy od czynników obiektywnych i subiektywnych⁷.

Spotyka się opinie, że bezpieczeństwo ludzkie jest z założenia projektem mglistym i wieloznacznym, a brak precyzyjnej definicji umożliwia pozostanie w jednej koalicji podmiotów o różnych celach. Bezpieczeństwo ludzkie rodzi sprzeczne oceny. W sytuacji braku ogólnie uznawanej teorii w tej dziedzinie wątpliwości odnoszące się do kwalifikacji bezpieczeństwa ludzkiego do sfery bezpieczeństwa międzynarodowego wiążą się z kilkoma kwestiami, z których podstawową jest brak jego uniwersalnej definicji⁸. Tym, co w sposób zdecydowany wyróżnia bezpieczeństwo ludzkie od innych koncepcji jest uczynienie podmiotem bezpieczeństwa człowieka. Kategoria bezpieczeństwa pojawia się we wszystkich dyscyplinach, których głównym podmiotem rozważań jest człowiek⁹. Bezpieczeństwo ludzkie zorientowane jest na politykę, łączy zachodzące na siebie zakresy pomocy rozwojowej i humanitarnej, ochronę praw człowieka i rozwiązywanie konfliktów. Wyznacznikami suwerenności były: niezależność państwa od czynników zewnętrznych, sprawowanie kontroli nad terytorium oraz uznanie przez społeczność międzynarodową. Państwo poszukiwało legitymacji dla swojego działania na zewnątrz, a zadaniem obywateli było służenie mu, w tym w formie służby wojskowej. Bezpieczeństwo ludzkie odwraca te relacje, uznając, że suwerenność państwa powinna służyć ludziom. Międzynarodowe uznanie suwerenności zależy od zapewnienia ochrony praw człowieka oraz wspierania rozwoju i dobrobytu obywateli¹⁰. Koncepcja bezpieczeństwa ludzkiego służy za punkt odniesienia dla porozumień międzynarodowych, których celem jest ochrona zagrożonej ludności przed prześladowaniem ze strony państwa. Jeżeli nie jest ono w stanie zapewnić bezpieczeństwo własnej ludności, odpowiedzialność spoczywa na społeczności międzynarodowej¹¹. Szukając źródeł powstania bezpieczeństwa ludzkiego (*human security*), zazwyczaj łączy się tę koncepcję z działalnością Organizacji Narodów Zjednoczonych, traktując ją jako analityczne narzędzie ONZ służące lepszemu rozpoznaniu środowiska międzynarodowego, jego potrzeb i wypracowaniu metod ich realizacji¹². Grażyna Michałowska zauważa, że ma to wpływ na pojmowanie bezpieczeństwa narodowego w czasach współczesnych. Bezpieczeństwo państwa nie jest jednoznaczne z bezpieczeństwem zamieszkujących je ludzi, aczkolwiek w świetle politologicznych definicji państwa ludność jest jednym z trzech elementów, które konstytuują państwo.

---

⁷ Ibidem, s. 157.

⁸ Ibidem, s. 157.

⁹ J. Kukułka, *Bezpieczeństwo a współpraca europejska. Współzależności i sprzeczności interesów*, „Sprawy Międzynarodowe”, 1982, nr 7, s. 29.

¹⁰ J. Czapotowicz, *Bezpieczeństwo*, s. 158.

¹¹ Ibidem, s. 158.

¹² K.P. Marczyk, *Bezpieczeństwo wewnętrzne państw członkowskich Unii Europejskiej. Od bezpieczeństwa państwa do bezpieczeństwa ludzi*, Warszawa 2012, s. 54.

Bezpieczeństwa ludzkiego nie należy traktować jako koncepcji przeciwstawnej dla bezpieczeństwa narodowego, lecz jako koncepcję uzupełniającą bądź alternatywną¹³. Jednoznaczne zdefiniowanie pojęcia bezpieczeństwa ludzkiego nastęrcza trudności. Funkcjonujące definicje bezpieczeństwa ludzkiego można podzielić na trzy główne grupy. Pierwsza to definicje zaproponowane przez ONZ, drugą tworzy definicja zaproponowana przez badaczy i członków środowiska naukowego, oraz trzecia grupa to definicja rządów Kanady i Japonii, czyli państw, które aktywnie promowały (promują) bezpieczeństwo ludzkie w swojej polityce zagranicznej. Jako odrębny sposób rozumienia bezpieczeństwa ludzkiego można zaklasyfikować podejście Unii Europejskiej¹⁴. Pojęciem bezpieczeństwa ludzkiego posłużono się w 1994 r., gdy jedna z agend ONZ, Program Narodów Zjednoczonych do spraw Rozwoju Społecznego (UNDP), opublikowała raport, w którym stwierdzono, że w czasach współczesnych niewłaściwe jest dalsze kojarzenie bezpieczeństwa wyłącznie z zagrożeniem konfliktem zbrojnym, ochroną granic państwowych i utrzymaniem potężnych arsenałów broni¹⁵. W Raporcie UNDP bezpieczeństwo ludzkie zostało ogólnie zdefiniowane jako zabezpieczenie przed takimi zagrożeniami, jak: głód, choroby i prześladowania, a jednocześnie jako ochrona przed nagłymi i bolesnymi wstrząsami w życiu codziennym¹⁶. Prezentacja nowych poglądów dotyczących polityki bezpieczeństwa w publikacji traktującej głównie o kwestiach rozwoju nie była przypadkowa. Wręcz przeciwnie, wskazuje ona na rodowód tej nowej koncepcji, która opiera się na konwergencji idei pochodzących z dwóch różnych obszarów: studiów nad bezpieczeństwem oraz badań nad rozwojem¹⁷. W odniesieniu do pierwszego z nich zauważa się, że wraz z końcem zimnej wojny teorie sprowadzające politykę bezpieczeństwa do stosowania środków militarnych w celu zapewnienia integralności terytorialnej suwerennych państw straciły znacznie na aktualności. Globalizacja wykreowała nowe zagrożenia, które mają charakter transnarodowy. Są one bardzo często poza zasięgiem kontroli państw, cechują się łatwością przenikania przez ich granice, a tym samym bezpośrednio zagrażają ich obywatelom. W poglądach odnoszących się do rozwoju społeczno-gospodarczego można zaobserwować odejście od teorii utożsamiających rozwój ze wzrostem gospodarczym. Przykładem tego jest wprowadzenie przez ONZ pojęcia „rozwój ludzki” definiowany jako proces polegający na zapewnieniu ludziom coraz większych możliwości wyboru¹⁸. W takim właśnie ujęciu to człowiek traktowany jest jako ostateczny beneficjent rozwoju. Wskazuje się także na negatywne konsekwencje, jakie niesie ze sobą niski jego poziom obserwowany w niektórych częściach świata dla bezpieczeństwa międzynarodowego. Uświadomiono sobie również, że napięcia ze sfer ekonomicznych i społecznych mogą dość łatwo i szybko przeobrazić się w znacznie poważniejsze konflikty.

---

¹³ Ibidem, s. 55.

¹⁴ Ibidem. s. 55.

¹⁵ Ibidem s. 56.

¹⁶ *Human Development Report 1994*, UNDP, New York 1994, s. 23.

¹⁷ B. Tigerstrom, *Human Security and International Law*, Oxford 2007, s. 7.

¹⁸ *Human Development Report 1990: Concept and Measurement of Human development*, UNDP, New York 1990, s. 9.

Według stworzonego przez UNDP Human Development Report z 1994 r., pierwszego dużego dokumentu definiującego problem, bezpieczeństwo ludzkie oznacza zabezpieczenie przed stałymi zagrożeniami, takimi jak: głód, choroby, ucisk, a także ochrona przed gwałtownymi i szkodliwymi wstrząsami w życiu codziennym¹⁹. Omawiana koncepcja skupia się nie na problemach uzbrojenia, ale na zagadnieniach ludzkiego życia i godności człowieka, nowe podejście do spraw bezpieczeństwa zostało ujęte w hasła “wolność od lęku i wolność od niedostatku”²⁰. UNDP wyróżniło cztery podstawowe cechy, które charakteryzują bezpieczeństwo ludzkie. Po pierwsze, jest ono uniwersalne i odnosi się do wszystkich społeczeństw, bogatych i biednych. Po drugie, składa się na nie siedem komponentów, które są ze sobą powiązane (bezpieczeństwo: ekonomiczne, żywnościowe, zdrowotne, środowiskowe, polityczne, jednostki, społeczeństwa). Jeżeli w danym regionie świata jest niewystarczający sposób wspierania choćby jednego z nich, to ma to swoje skutki w innych częściach świata. Po trzecie, wdrażanie bezpieczeństwa polega na prewencji, a nie interwencji. I po czwarte – jest zorientowane na człowieka²¹. Omawiana koncepcja opiera się na przekonaniu, że dla większości ludzi poczucie braku bezpieczeństwa wynika bardziej z troski o codzienny byt niż ze strachu przed światową katastrofą²². Karin. M Fierke zwraca uwagę, że pojawienie się idei bezpieczeństwa ludzkiego jest reakcją na brak poczucia tego bezpieczeństwa²³. Podsumowując, można stwierdzić, że na forum ONZ bezpieczeństwo ludzkie interpretuje się bardzo obszernie, wskazując na wszelkie, militarne, pozamilitarne, naturalne oraz powodowane działalnością człowieka zagrożenia dla bezpieczeństwa ludzi, w tym również zagrożenia o charakterze wewnętrznym, mające tendencje do internacjonalizacji²⁴. Ważnym elementem staje się również godność ludzka. Raport Komisji ds. Bezpieczeństwa Ludzkiego 2003 podkreśla, że bezpieczeństwo ludzi należy traktować jako kompleksowe i złożone zagadnienie wymagające całościowego podejścia, uwzględniając poziom indywidualny i społeczny²⁵. Sprawozdanie Komisji łączy różne rodzaje wolności: od niedostatku, od strachu i podejmowania działań we własnym imieniu. W sprawie bezpieczeństwa ludzi stworzy nowy paradygmat biorący kilka kluczowych kwestii pod uwagę: osoby w konflikcie, uchodźców, zintegrowaną pomoc po zakończeniu konfliktu, skrajne ubóstwo, nagłe kryzysy gospodarcze, opiekę zdrowotną, edukację, informację publiczną oraz promowanie i upowszechnianie koncepcji bezpieczeństwa ludzkiego²⁶. Kolejną grupę definicji bezpieczeństwa ludzkiego stanowią te, które zostały zaproponowane przez środowisko naukowe. Wśród różnych wyznaczników bezpieczeństwa ludzkiego najczęściej wymienia się wolność od strachu, poszanowanie praw człowieka, zasad demokratycznych

---

¹⁹ G. Michałowska, *Bezpieczeństwo*, s. 231.

²⁰ *Human Development Report 1994*, s. 22-24.

²¹ *Ibidem*, s. 22-23.

²² *Ibidem*, s. 22.

²³ K.M. Fierke, *Critical Approaches to International Security*, Cambridge 2007, s. 149.

²⁴ K.P. Marczuk, *Bezpieczeństwo*, s. 60.

²⁵ *Human Security in Africa FINAL*, s. 4, <http://www.un.org/africa/osaa/reports/> [22.06.2014].

²⁶ *Ibidem*, s. 5.

(podejście wąskie) oraz wolność od niedostatku, koncentrującą się na zaspokajaniu podstawowych potrzeb ludzkich (podejście szerokie)²⁷. Do państw, które starają się aktywnie wdrożyć propagowaną przez UNDP koncepcję należą m.in. Kanada i Norwegia. Przyczyniły się one do powstania Sieci Bezpieczeństwa Ludzkiego (*Human Security Network*), która skupia kraje zainteresowane szerzeniem i wprowadzaniem w życie tej idei. Tego typu działania wspiera ONZ, dla której zdaniem byłego Sekretarza Generalnego Kofi Annana, „zapewnienie bezpieczeństwa ludzkiego stanowi główną misję”²⁸. Dla części państw koncepcja bezpieczeństwa ludzkiego wydaje się jednak zbyt idealistyczna, a tym samym nieprzystająca do realiów gwałtownie zmieniającego się systemu międzynarodowego. Zarzuca się jej, że definicja jest zbyt ogólna, a wachlarz zagrożeń, które próbuje się umieścić pod jej szyldem jest zdecydowanie za szeroki. Krytycy koncepcji zwracają uwagę na fakt, że w istocie stanowi ona pusty slogan, że bezpieczeństwo ludzkie nie służy tym, którzy rzeczywiście są zagrożeni, a stwarza tylko fałszywe priorytety i nadzieje. Pomimo stawianych zarzutów nie można pomijać faktu, że proponowana przez UNDP nowa idea bezpieczeństwa może stanowić przydatne narzędzie analityczne, pozwalające na pełniejsze rozpoznanie rzeczywistości międzynarodowej. Powstanie i rozwój nowych pojęć nie jest sprawą marginalną, lecz wyraża próbę opisaną, wyjaśnienia i krytycznego spojrzenia na nowy porządek społeczny, który nie może być w sposób zadowalający ujęty tylko przy pomocy istniejących terminów i koncepcji. Koncepcja bezpieczeństwa ludzkiego wnosi ze sobą nowe traktowanie człowieka, a nie jak to było dotychczas państw jako głównego beneficjenta polityki bezpieczeństwa oraz poszerzenie jej pola zainteresowania o zagrożenia niemilitarne²⁹. Szerokie podejście do bezpieczeństwa ludzkiego stosują Japończycy. W ich ocenie wolność nie oznacza braku konfliktów międzynarodowych (zewnętrznych, które są zagrożeniem dla państwa), lecz także konfliktów wewnętrznych, zagrożenia przestępczością, chorób, głodu, degradacji środowiska, terroryzmu, naruszania praw człowieka zarówno w skali indywidualnej, jak i zbiorowej. Bezpieczeństwo ludzkie to także tworzenie jednostce perspektyw rozwoju³⁰.

Istotą szerokiej koncepcji bezpieczeństwa jest przekonanie, że bezpieczeństwo ludzkie, ochrona i wzmocnienie pozycji osób na poziomie indywidualnym i zbiorowym jest ważne dla bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego. Wiele czynników, takich jak: konflikty, brak stabilności regionalnej, ataki terrorystyczne, ubóstwo, choroby kształtują znaczenie i zawartość bezpieczeństwa³¹. Przeciwnikom koncepcji definiującej problem bezpieczeństwa ludzkiego niejasny wydaje się brak precyzyjnego rozdziału między prawami człowieka a bezpieczeństwem ludzkim. Należy zwrócić uwagę, że w obu przypadkach chodzi o godność ludzką. Początki zinstytucjonalizowa-

---

²⁷ G. Michałowska, *Bezpieczeństwo*, s. 230.

²⁸ K. Gała, *Wpływ korporacji transnarodowych na wdrażanie koncepcji bezpieczeństwa ludzkiego*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Wyzwania i zagrożenia w XXI w.*, pod red. P. Olaszewskiego, T. Kapuśniaka, W. Lizaka, Radom 2009, s. 440.

²⁹ Ibidem, s. 441-442.

³⁰ G. Michałowska, *Bezpieczeństwo*, s. 230.

³¹ *Human Security in Africa FINAL*, s. 4.

nia podejścia do bezpieczeństwa ludzkiego wiążą się z utworzeniem w 1999 r. przez rząd Japonii i ONZ Funduszu Powierniczego NZ ds. Bezpieczeństwa Ludzkiego (UNTFHS) z początkowym wkładem 90 mld USD. Fundusz wspiera programy służące m.in.:

- 1) ochronie osób narażonych na przemoc fizyczną, dyskryminację, wykluczenie,
- 2) ochronie uchodźców wewnętrznych i migrantów ekonomicznych,
- 3) ochronie osób w sytuacjach konfliktów zbrojnych,
- 4) zapewnieniu minimalnych standardów życia ludziom narażonym na skrajne ubóstwo z przyczyn załamań ekonomicznych i klęsk żywiołowych,
- 5) wzmocnieniu opieki zdrowotnej i usług medycznych tam, gdzie nie interweniowały inne instytucje,
- 6) poprawie szans edukacyjnych, szczególnie dla dziewcząt³².

W marcu 1995 r. odbył się w Kopenhadze Światowy Szczyt na rzecz rozwoju społecznego, którego przedmiotem były m.in. kwestie bezpieczeństwa ludzkiego. W 2001 r. Bank Światowy stwierdził, że stabilność ekonomiczna i społeczna oraz bezpieczeństwo ludzkie stanowią warunek wstępny zrównoważonego rozwoju³³. W 2001 r. powstała Komisja Bezpieczeństwa Ludzkiego (Commisin or Human Security – CHS). Jej bezpośrednimi inicjatorami byli Sadako Ogata, była Komisarz ds. Uchodźców i Amaty Sen z Uniwersytetu w Cambridge. Komisja składała się z dziesięciu komisarzy. Z Polski był profesor Bronisław Geremek. Komisja była niezależna od ONZ, ale z nią współpracowała, a także finansowana była przez różne agencje NZ. Komisja przedstawiła 31 maja 2003 r. sprawozdanie Sekretarzowi Generalnemu ONZ Kofi Annanowi, zatytułowane *Human Security Now*. Dokument zawierał definicję bezpieczeństwa ludzkiego, jako ochronę podstawowych wolności, które są istotą życia. Bezpieczeństwo ludzkie oznacza zabezpieczenie ludzi przed krytycznymi (ciężkimi) wszechogarniającymi (powszechnymi) sytuacjami zagrożeń. Za niezbędny do ich eliminacji uznała system krajowych i międzynarodowych norm, procesów i instytucji stałych, a nie doraźnych i tymczasowych oraz zapobiegawczych, a nie reaktywnych, potrafiących działać elastycznie, a nie według sztywnych reguł. Dla wdrożenia zaleceń Komisji utworzony został Komitet Doradczy ds. Bezpieczeństwa Ludzkiego (ABHS – Advisory Board on Human Security). Na wniosek Sekretarza Generalnego w sekretariacie ONZ w OCHA (Biuro ds. Koordynacji Pomocy Humanitarnej) w maju 2004 r. utworzono Human Security Unit (HSU). Organ ten łączy zarządzanie funduszem i promocję bezpieczeństwa ludzkiego³⁴. Sposoby rozumienia bezpieczeństwa ludzkiego skupiają się na człowieku jako podmiocie bezpieczeństwa. Przytoczone definicje łączy zbliżony zakres przedmiotowy, czyli potrzeby ludzkie i konieczność ich zaspokojenia, na drugi plan schodzi troska o interes państwa³⁵. Na Światowym Szczytce ONZ w 2005 r. uznano znaczenie bezpieczeństwa ludzkiego. Stwierdzono: „podkreślamy prawo ludzi do życia w wolności i godności, wolne od ubóstwa i rozpacz.

---

³² G. Michałowska, *Bezpieczeństwo*, s. 231.

³³ Ibidem, s. 232.

³⁴ Ibidem, s. 232.

³⁵ K.P. Marczuk, *Bezpieczeństwo*, s. 64.

Zdajemy sobie sprawę, że wszystkie osoby, w szczególności narażeni ludzie, mają prawo do wolności od strachu i wolności od niedostatku z równymi możliwościami korzystania ze wszystkich przysługujących im praw i pełnego rozwoju ich potencjału ludzkiego³⁶. W tym celu Rada Bezpieczeństwa, szefowie państw i rządów zobowiązali się do dyskusji w celu zdefiniowania pojęcia bezpieczeństwo ludzkie. Niektóre z podstawowych trosk ludzkich wiążą się z pojęciem bezpieczeństwa ludzkiego – pokój, bezpieczeństwo i rozwój są współzależne, a szeroka strategia jest potrzebna do zajęcia się przyczynami zbrojnych konfliktów i kryzysów politycznych, a także społecznych w sposób kompleksowy, w tym przez promowanie zrównoważonego rozwoju, walki z ubóstwem, pojednania narodowego, dobrych rządów, demokracji, równości płci, praworządności, poszanowania i ochrony praw człowieka³⁶. Kroki podjęte w 2005 r. przyczyniły się do lepszego zrozumienia inicjatywy przejścia do bezpieczeństwa ludzkiego. Inauguracyjna edycja nowej corocznej publikacji, *Raport w sprawie bezpieczeństwa ludzi: Wojna i pokój w XXI wieku*, zawiera znaczną liczbę danych dotyczących przemocy wobec osób i społeczności. Edycja UNDP *Human Development Report 2005* koncentruje się na współpracy międzynarodowej dotyczącej pomocy, handlu i bezpieczeństwa na świecie. Raport podkreśla skutki wykluczenia społecznego i konfliktów z użyciem przemocy. Zaznacza, że są one ściśle ze sobą powiązane. Z jednej strony utrata więzi społecznych pogłębia ubóstwo, następuje rozpad wspólnoty, prowadzi do konfliktów zbrojnych. Z drugiej – państwo może zakazać korzystania z podstawowych praw człowieka, a także aktywnie uczestniczyć w ich łamaniu. Bezpieczeństwo ludzi ucieleśnia ideę, że instytucje, zasady, przepisy i istniejące procedury służą jednostce i społeczności, a nie inaczej³⁷. Znaczenie migracji dla ochrony bezpieczeństwa ludzi jest bardzo istotne, w szczególności dla osób uciekających z powodu poważnych naruszeń praw człowieka, prześladowania, konfliktów zbrojnych. Migracja powinna być postrzegana jako proces, który zniewala ludzi, ale też tworzy im nowe możliwości. Uchodźcy i osoby wewnętrznie przesiedlone żyją w obliczu wielu problemów. Często stają się celem ataków. Mają ograniczony dostęp do wody, żywności, paliwa, żyją bez opieki zdrowotnej i cierpią na poważne choroby, takie jak: cholera, gruźlica, HIV/AIDS. Głód jest realnym zagrożeniem życia w ciągu długotrwałych konfliktów. Kobiety, dzieci i osoby starsze są najbardziej narażone. Kobiety i dziewczęta żyją w obliczu ryzyka gwałtów, porwań. Bezpieczeństwo i dobrobyt uchodźców, a także przesiedleńców wewnętrznych są zagrożone na wiele sposobów. Choroby mogą rozprzestrzeniać się szybko ze względu na niezdrowe warunki i ograniczony dostęp do usług zdrowotnych. Wpływ konfliktu zbrojnego na kobiety jest przedmiotem wielkiej wagi. Ocenia się, że kobiety i dzieci obejmują ok. 80% uchodźców na całym świecie. Cierpią i umierają. Śmierć jako pośredni lub bezpośredni skutek konfliktów³⁸. W coraz większym stopniu sytuacja kobiet skupia uwagę, jak również otrzymują wsparcie ze strony społeczności międzynarodowej. *Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ 1325* (2000 r.) zawiera punkt

---

³⁶ *Rezolucja Rady Bezpieczeństwa 1625* (2005).

³⁷ *Human Security in Africa FINAL*.

³⁸ *Deklaracja ONZ Pekin. Plan Działania*, 1996, s. 82.

„Kobiety, pokój i bezpieczeństwo”. Rada zwróciła uwagę Sekretarza Generalnego na potrzebę szerokich badań na temat wpływu konfliktów zbrojnych na kobiety, dziewczęta, a także rolę kobiet w budowaniu pokoju i rozwiązywaniu konfliktów. Podejmowane są kroki w celu wykrywania przypadków handlu ludźmi, projektowania odpowiednich przepisów prawnych i krajowych planów działania, aby zapobiec sytuacji, gdy siły pokojowe stają się źródłem popytu³⁹. Dobre zdrowie jest ważne i ma zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia bezpieczeństwa ludzi. Jest to bardzo istotne, ponieważ sercem bezpieczeństwa jest ochrona ludzkiego życia. Bezpieczeństwo zdrowotne jest istotnym rdzeniem bezpieczeństwa ludzkiego. Dobry stan zdrowia jest zarówno celem samym w sobie, jak i środkiem do celu. Jest ważnym wskaźnikiem rozwoju. Dobry stan zdrowia to nie tylko brak choroby. Jest to pozytywny stan zdrowia fizycznego, psychicznego i samopoczucia społecznego. Dobre zdrowie jest bezpośrednio związane z godnością człowieka, zdolnością do dokonywania wyboru, brakiem strachu przed przyszłością. Biedni ludzie są szczególnie narażeni na niedożywienie, słabe zdrowie, brak odporności i choroby zakaźne⁴⁰. Inauguracyjna edycja Raportu UNDP o Rozwoju Społecznym w 1994 r. wyraża przekonanie, że bezpieczeństwo ludzkie ma dwa aspekty: bezpieczeństwo od przewlekłych zagrożeń, głodu, chorób, represji oraz ochronę przed nagłymi zakłóceniami w życiu codziennym. Konflikt z użyciem przemocy podważa bezpieczeństwo ludzi w obu wymiarach. Jak już wspomniano, dwa państwa były szczególnie zaangażowane w propagowanie bezpieczeństwa ludzkiego. Była to Kanada i Japonia. Japonia skoncentrowała się głównie na kwestiach społeczno-ekonomicznych – wolność od potrzeb, podczas gdy Kanada była bliższa wolności od strachu.

1.1. Wąski zakres bezpieczeństwa ludzkiego

Kanada aktywnie promowała bezpieczeństwo ludzkie w „wąskim podejściu”, które łączy je z „wolnością od strachu”, kładąc nacisk na przestrzeganie praw człowieka i związaną z tym niekiedy konieczność prowadzenia operacji zagranicznych w celu ochrony ludności cywilnej. Szczególne zainteresowanie Kanady bezpieczeństwem ludzkim wiąże się z postacią Lloyda Axworthy’ego, byłego kanadyjskiego ministra spraw zagranicznych, który uczynił tę koncepcję osią kanadyjskiej polityki zagranicznej, bazując na podejściu multilateralnym. Lloyd Axworthy twierdził, że to o wiele więcej niż brak militarnego zagrożenia. Obejmuje ono zabezpieczenie przed niedostatkiem gospodarczym, akceptowalną jakość życia oraz zagwarantowanie fundamentalnych praw człowieka. Taka koncepcja bezpieczeństwa jednostki rozpoznaje złożoność środowiska człowieka i potwierdza, że siły wpływające na bezpieczeństwo człowieka są wzajemnie ze sobą powiązane i wzajemnie się wzmacniają. Bezpieczeństwo ludzkie wymaga, aby podstawowe potrzeby zostały zaspokojone, przyjmując także, że zrównoważony rozwój gospodarczy, prawa człowieka i fundamentalne wartości, rządy prawa, dobra administracja, zrównoważony rozwój, równość społeczna są tak ważne dla światowego pokoju, jak kontrola zbrojeń i rozbrojenie. Rozpoznaje ona związki pomiędzy niszczeniem środowiska, przyrostem

³⁹ Zob. też oświadczenie Przewodniczącego Rady Bezpieczeństwa ONZ 2005/21.

⁴⁰ *Human Security in Africa FINAL*, s. 33.

populacji, konfliktami etnicznymi i migracją. Dochodzi do wniosku, że trwała stabilność nie może być osiągnięta aż do momentu, gdy nie jest zagwarantowane bezpieczeństwo jednostki⁴¹. W dokumencie kanadyjskiego resortu spraw zagranicznych z 1999 r. bezpieczeństwo ludzkie sprecyzowane jako zabezpieczenie ludzi przed zarówno zagrożeniami przemocą, jak i bez użycia przemocy. Jest to warunek lub stan cechujący się wolnością od wszechobecnego zagrożenia dla praw ludzi, ich bezpieczeństwa, a nawet ich życia⁴². Kanadyjski punkt widzenia podzielany jest przez Norwegię, ale także przez Holandię i inne podobnie uważające państwa. Kanada i Norwegia zacieśniły współpracę pod koniec lat 90., podpisując w 1998 r. dokument *Kanadyjsko-norweskie partnerstwo dla działania*. W deklaracji po raz pierwszy odwołano się do bezpieczeństwa ludzkiego. Wyliczono dziewięć głównych zagadnień, w których miała zostać podjęta bilateralna współpraca:

1. Kampania na rzecz zaprzestania stosowania min lądowych.
2. Działalność międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości.
3. Prawa człowieka.
4. Międzynarodowe prawo humanitarne.
5. Rola kobiet w operacjach typu *peace building*.
6. Proliferacja broni.
7. Dzieci w konfliktach zbrojnych i dzieci żołnierze.
8. Wykorzystywanie dzieci do pracy.
9. Współpraca z państwami Północy i Afryki (czyli m.in. z Norwegią).

Dla Kanady bezpieczeństwo jednostki oznacza uwolnienie od wszechobecnego zagrożenia dla praw człowieka, bezpieczeństwa lub życia⁴³. Wskazano, że państwo może być zagrożeniem dla ludzi oraz że bezpieczeństwo ludzi nie jest przeciwstawne do bezpieczeństwa narodowego, lecz powinno być względem niego komplementarne. W ujęciu kanadyjskim wymienia się pięć priorytetów bezpieczeństwa ludzkiego, są to:

1. Ochrona ludności w czasie konfliktów zbrojnych.
2. Udział w operacjach pokojowych.
3. Zapobieganie konfliktom.
4. Właściwe administrowanie.
5. Bezpieczeństwo publiczne⁴⁴.

Kanada przyjęła zawężoną interpretację bezpieczeństwa ludzkiego „human security”. Należy podkreślić, że Kanada aktywnie zaangażowała się m.in. w działania na rzecz zakazu użycia min przeciwpiechotnych, co w konsekwencji doprowadziło do przyjęcia w 1997 r. *Konwencji o zakazie użycia, składowania, produkcji i przechowywania min przeciwpiechotnych oraz ich zniszczeniu* (konwencja ottawska)⁴⁵.

⁴¹ L. Axworthy, *Canada and Human Security: The Need for Leadership*, „International Journal”, t. 52, nr 2, 1997, s. 184.

⁴² K.P. Marczuk, *Bezpieczeństwo*, s. 78

⁴³ Ibidem, s. 79-80.

⁴⁴ *Canada's International Policy Statement: A Role of Pride and Influence in the World*, http://merln.ndu.edu/whitepapers/Canada_2005.pdf [22.06.2014].

⁴⁵ *Report of the Secretary-General, A/64/701 ONZ*, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/265/38/PDF/N1026338.pdf> [22.06.2014].

1.2. Szeroki zakres bezpieczeństwa ludzkiego

Szukając przyczyn stanowiska Japonii, która jako pierwsze z państw azjatyckich włączyła się w czynne wspieranie ideałów bezpieczeństwa ludzkiego, należy zaznaczyć jej działania na forum ONZ. Władze tego kraju zainteresowały się rozwijaniem bezpieczeństwa ludzkiego w szerokim wymiarze w latach 90. ubiegłego stulecia. Japonia, aspirując do roli potęgi w regionie i jednocześnie dążąc do stabilizacji sytuacji w drugiej połowie lat 90. zmuszona była podjąć aktywne działania ze względu na azjatycki kryzys gospodarczy⁴⁶. Istotny wpływ na ukształtowanie japońskiego podejścia do bezpieczeństwa ludzkiego miał premier Japonii Keizo Obuchi, który posłużył się tym pojęciem po raz pierwszy w 1998 r. Stwierdził, że bezpieczeństwo człowieka jest koncepcją, która przyjęła wszechstronny punkt widzenia na wszystkie zagrożenia dla ludzkiego przeżycia, życia i godności⁴⁷. Bezpieczeństwo ludzkie zostało zdefiniowane w niebieskiej księdze w 2002 r. i brzmiało następująco: „bezpieczeństwo człowieka to koncepcja, która skupia się na wzmocnieniu ochrony życia, środków do życia i godności indywidualnej jednostki ludzkiej oraz realizacji możliwości tkwiących w każdej jednostce”⁴⁸. Japonia skoncentrowała się głównie na kwestiach ekonomicznych, społecznych, ale nie odrzuciła całkowicie postulatów politycznych bezpieczeństwa ludzkiego, nadal angażuje się w akcje pomocowe w sytuacjach pokonfliktowych.

Od 1990 r. ONZ wydaje raporty na temat rozwoju ludzkiego (*Human Development Reports*), jedne z najbardziej znanych, ale także krytykowanych publikacji. Raporty na temat rozwoju zawierają dane, które oferują poszerzone spojrzenie na kwestie rozwojowe, wykraczające poza tradycyjne wskaźniki gospodarcze⁴⁹. Program Narodów Zjednoczonych do spraw Rozwoju Społecznego od początku lat 90. ubiegłego stulecia w corocznych raportach publikuje wskaźniki rozwoju ludzkiego (*Human Development Index – HDI*). HDI zakłada szereg definicji dobrobytu i wyliczany jest przy uwzględnieniu trzech głównych sektorów:

1. Zdrowie (oczekiwana długość życia).
2. Edukacja (średnia liczba lat spędzonych w szkole).
3. Dochody.

W Raporcie UNDP z 1990 r. podano definicję rozwoju społecznego jako procesu zwiększania ludzkich możliwości. Dotyczy długości życia w zdrowiu, wykształcenia, satysfakcji z godziwego standardu życia, radości z zagwarantowanych praw człowieka, wolności politycznych i szacunku⁵⁰. Kolejne bardzo ważne stwierdzenie, które pojawiło się w Raporcie to umieszczenie ludzi w centrum rozwoju społecznego. „Rozwój powinien koncentrować się na ludziach, a nie ludzie na rozwoju”⁵¹. Pierwotną kategorią

---

⁴⁶ K.P. Marczuk, *Bezpieczeństwo*, s. 66-68.

⁴⁷ <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/asean/pmv9812/policyspeech.html> [22.06.2014].

⁴⁸ *Diplomatic Bluebook 2002*, <http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2002/chapl.-f.pdf> [22.06.2014].

⁴⁹ K.P. Marczuk, *Bezpieczeństwo*, s. 70.

⁵⁰ http://hdr.undp.org/en/media/hdr_1990__en chap1.pdf [22.06.2014].

⁵¹ http://hdr.undp.org/en/media/hdr_1991_en_chap1.pdf [22.06.2014].

w stosunku do bezpieczeństwa ludzkiego jest zrównoważony rozwój. Należy podkreślić, że bezpieczeństwo ludzkie jest elementem koniecznym do osiągnięcia rozwoju⁵².

Tabela 2. Porównanie bezpieczeństwa ludzkiego i rozwoju społecznego

	Rozwój społeczny	Bezpieczeństwo ludzkie
Oryginalna definicja	Rozwój społeczny koncentruje się na poszerzaniu spektrum ludzkich możliwości. Amartya Sen równoważy znaczenie „możliwości” i „wolność”. Powiększanie ludzkich wolności jest zarazem środkiem i celem rozwoju. Rozwój społeczny obejmuje rozszerzanie wszystkich ludzkich możliwości, tj. ekonomicznych, społecznych, kulturowych, politycznych.	Bezpieczeństwo ludzkie koncentruje się na umożliwianiu ludziom dokonywania wyborów oferowanych przez rozwój społeczny, pozwalając, aby wybory te były dokonywane w sposób bezpieczny i wolny, przy zagwarantowaniu, że możliwości pozyskane dziś dzięki rozwojowi, nie zanikną jutro.
Wartości	Dobrobyt	Bezpieczeństwo, stabilność, zrównoważenie dobrobytu.
Celne ogólne	Dotyczy ludzi, dotyczy poszerzających się możliwości, wzrost/rozwój w warunkach równości.	Akcentuje prewencję: środki wykraczające poza powielane mechanizmy, mające na celu uniknięcie ubóstwa i potencjalnych konfliktów oraz przygotowanie się na katastrofy naturalne i wywołane działalnością człowieka.
Kierunek	Kroczy na przód, jest progresywny („wzrastamy razem”)	Nawołuje do jedności („podzieleni zginiemy”)
Zakres	Szeroki i wieloaspektowy	Może być zorientowane na pomoc i działania prewencyjne, lecz odnosi się także do źródeł potencjalnego niebezpieczeństwa (ubóstwo, niesprawiedliwość)
Okres	Długoterminowy	Łączy krótkookresowe środki w celu stawienia czoła ryzyku, lecz uwzględnia także długofalowe działania prewencyjne.

⁵² *United Nations Development Programme, Human Development Report 1994.*

Pogląd na rolę ludzi	Ludzie są postrzegani zarówno jako cel oraz jako środek. Podkreśla udział i rolę ludzi.	Także podkreśla rolę ludzi.
Pogląd na społeczeństwo	Zamyka się w twierdzeniu: rozwój dla całego społeczeństwa.	Akcentuje bardziej jednostki ludzkie.
Pomiary	Wskaźniki rozwoju społecznego mierzą w sposób ilościowy poziomy rozwoju ludzkiego osiągnięte w społeczeństwie, bazując na danych w zakresie uzyskiwanego dochodu, wykształcenia i opieki zdrowotnej.	Jak dotąd nie opracowano jeszcze wskaźnika bezpieczeństwa ludzkiego.
Cele polityki	Usuwanie różnych przeszkód, które hamują i ograniczają życie ludzkie oraz zapobieganie ich narastaniu. Ustanawia cztery cele polityczne: nadanie ludziom priorytetu, zrównoważenie, sprawiedliwość, wydajność.	Działania zabezpieczające i prewencyjne w zakresie kryzysów (wywołanych przez człowieka i naturalnych). Kładzie nacisk na przetrwanie człowieka i jego codzienne życie.
Przykład polityki	Promocja zdrowia dla wszystkich.	Prewencja i postępowanie w przypadkach pandemii, HIV/AIDS, malarii.
Cechy wspólne	Zarówno bezpieczeństwo ludzkie, jak i rozwój społeczny są skoncentrowane na człowieku i dzielą zagadnienia związane z życiem istot ludzkich, długością życia wykształceniem, partycypacją obywatelską. Obie kategorie są fundamentalnymi wolnościami, którymi ludzie mogą się cieszyć. Obie nawiązują do włączenia etyki do badań naukowych oraz wyborów politycznych.	

Źródło: K.P. Marczuk, *Bezpieczeństwo*, s. 74-75

Analizując powyższe porównanie, można wnioskować, że tradycyjne postrzeganie bezpieczeństwa ludzkiego skupione jest tylko na poprawie wskaźników gospodarczych. Natomiast bezpieczeństwo ludzkie uwzględnia obszar społeczny, ekologiczny i skupia się na ludziach. Należy przyjąć szeroką koncepcję bezpieczeństwa ludzkiego. Jest to wieloaspektowe traktowanie procesu rozwoju, które wykracza poza rozwój gospodarczy, a koncentruje się na człowieku, czyli odchodzi od tradycyjnego rozwoju ekonomicznego. Bezpieczeństwo ludzkie łączy się z możliwością szeroko rozumianego rozwoju, który przebiega w zrównoważony sposób. Dla potrzeb niniejszej pracy przyjęto definicję szeroką bezpieczeństwa ludzkiego. Konkludując, można stwierdzić, że bezpieczeństwo ludzkie prowadzi do uwzględnienia ochrony ludzi i ich otoczenia, zapewnia bezpieczeństwo w drodze gwarantowania praw, wolności i swobód, bezpieczeństwa publicznego, porządku publicznego w państwie, w którym żyją. Celem bezpieczeństwa ludzkiego jest zagwarantowanie możliwości rozwoju człowiekowi w jego

najbliższym środowisku (szkoła, praca, rodzina). Jednostki ludzkie powinny mieć gwarancję ochrony przed współczesnymi zagrożeniami o charakterze wewnętrznym, które oddziałują na nie w sposób negatywny. Bezpieczeństwo ludzkie obejmuje filary, takie jak: gospodarczy, społeczny, ochrona środowiska naturalnego. Bezpieczeństwo ludzkie w szerokim znaczeniu starano się osiągnąć głównie poprzez pomoc humanitarną, rozwojową, natomiast w wąskim znaczeniu poprzez uczestnictwo w misjach wojskowych (zagranicznych). Szerokie pojmowanie bezpieczeństwa ludzkiego to triada „trwanie – przetrwanie – rozwój”. Obecnie odchodzi się od podejścia, w którym kluczowymi podmiotami były państwo narodowe i jego organy. Zmierzano do zagwarantowania szeroko pojętego bezpieczeństwa mieszkańców i obywateli państw.

2. Kontrowersje wokół wyodrębnienia bezpieczeństwa ludzkiego

Sprawozdanie ONZ Nr A/64/701 z 2005 r., w którym szefowie państw i rządów zobowiązali się do omówienia i zdefiniowania pojęcia bezpieczeństwa ludzkiego, zawiera aktualizację zmian związanych z postępem bezpieczeństwa ludzi. Sprawozdanie to przedstawia zasady i podejście do pogłębiania bezpieczeństwa ludzkiego i jego zastosowania do obecnych priorytetów ONZ. Kluczowe inicjatywy bezpieczeństwa ludzi, podejmowane przez rządy regionalne i subregionalne, organizacje międzyrządowe, a także organizacje i instytucje systemu Narodów Zjednoczonych są prezentowane jako przykłady rosnącej akceptacji dla tego pojęcia. Bezpieczeństwo ludzkie jest oparte na podstawowym założeniu, że rządy odgrywają podstawową rolę w zapewnieniu przetrwania i utrzymaniu godności ich obywateli. Jest to nieocenione narzędzie do pomocy rządów w identyfikacji krytycznych i wszechobecnych zagrożeń dla dobra obywateli i stabilności ich suwerenności. Stwierdza, że państwo musi lepiej wykorzystywać swoje zasoby do opracowania strategii w celu wzmocnienia ochrony do zapewnienia bezpieczeństwa ludziom, promowania pokoju i stabilności na każdym poziomie – lokalnym, krajowym, regionalnym, międzynarodowym.

Zmiany w podejściu do bezpieczeństwa ludzkiego na poziomie globalnym są odzwierciedlane w programach i debatach politycznych wśród regionalnych organizacji międzyrządowych, takich jak: Unia Afrykańska, Unia Europejska, Stowarzyszenie Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN), Organizacja Państw Amerykańskich (OPA). Na poziomie regionalnym współczesne wyzwania, takie jak: ceny żywności, zmiany klimatyczne, kryzys finansowy, gospodarczy, konflikty zbrojne, handel ludźmi, przestępczość transgraniczna, podkreślają potrzebę kompleksowego i zintegrowanego podejścia⁵³. Szeroko zdefiniowane bezpieczeństwo obejmuje wolność od strachu, wolność od niedostatku i wolność do życia w godności. Wszystkie te podstawowe wolności są zakorzenione w podstawowych zasadach Karty Narodów Zjednoczonych. Są one również odzwierciedlone w wielu inicjatywach związanych z bezpieczeństwem

---

⁵³ Zintegrowane i skoordynowane wdrażanie i monitorowanie do wyników głównych konferencji ONZ i Szczytu w dziedzinie gospodarczej, społecznej. *Bezpieczeństwo ludzi*. Raport Sekretarza Generalnego, A64/701, s. 1-2, http://staging-01.unocha.org/humansecurity/about-human-security/human-security_un, [22.06.2014].

ludzkim i działaniami podejmowanymi przez agencje ONZ. Należy zaznaczyć, że od 1999 r. projekty ochrony człowieka były wspierane między innymi przez Departament Spraw Gospodarczych i Społecznych, Biuro Specjalnego Doradcy Afryka, Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP), Program Narodów Zjednoczonych ds. Osiedli Ludzkich UNFPA, UN-HABITAT, UNICEF, UNIFEM, WFP, UNODC, FAO, ILO, UNESCO, WHO, UNIDO, MAEA, IOM.

Projekty w zakresie bezpieczeństwa ludzkiego okazały się korzystne w rozwiązywaniu wielowymiarowych skutków zagrożeń dla jednostek i grup społecznych. Dzisiejsze, liczne, złożone i powiązane ze sobą zagrożenia wpływają na życie milionów mężczyzn, kobiet i dzieci na całym świecie. Zagrożenia, takie jak: naturalne żywioły, kryzysy gospodarcze, finansowe, mają tendencję do osiągnięcia wymiaru ponadnarodowego, wykraczając poza tradycyjne pojęcie bezpieczeństwa. Chociaż bezpieczeństwo narodowe pozostaje kluczowe dla pokoju, stabilności, to wzrasta uznanie dla potrzeby rozszerzenia paradygmatu bezpieczeństwa. W rezultacie gwarancja bezpieczeństwa narodowego nie leży w samej sile militarnej. Pod koniec 2008 r. liczba osób przesiedlonych w wyniku konfliktu osiągnęła liczbę 42 mln. W wyniku wybuchu konfliktu zbrojnego następuje utrata wzrostu gospodarczego, zmniejsza się dostępność do podstawowych usług, następuje militaryzacja życia politycznego, gospodarczego, społecznego, a także rozprzestrzenienie się chorób⁵⁴. Na bezpieczeństwo ludzkie składa się siedem składników: bezpieczeństwo gospodarcze, żywności, zdrowia, ochrony środowiska, osobiste, społeczności i polityczne⁵⁵. W istocie bezpieczeństwo ludzkie oznacza wolność od wszechobecných zagrożeń, prawa ludzi, ich bezpieczeństwo, a nawet ich życie. Bezpieczeństwo ludzkie i ludzki rozwój są zatem dwiema stronami tej samej monety, wzajemnie się uzupełniają i prowadzą do sprzyjającego środowiska dla siebie⁵⁶. W 2001 r. została powołana Komisja ds. Bezpieczeństwa Ludzi, na czele z Sadako Ogatą oraz Amartyą Sen. Miała ona wypracować nowe porozumienie w sprawie zagrożeń dla bezpieczeństwa współczesnych społeczeństw w XXI w. Komisja w swoim raporcie z 2003 r. zatytułowanym *Bezpieczeństwo ludzkie teraz, ochrona i wzmocnienie pozycji obywateli*, określa bezpieczeństwo ludzkie jako chronienie podstaw wszelkich ludzkich wolności oraz ludzkiego spełnienia. Bezpieczeństwo ludzkie oznacza ochronę podstawowych wolności, takich które są esencją życia. Oznacza to stworzenie systemów politycznych, społecznych, również ekonomicznych, militarnych, kulturowych, które razem dają ludziom podstawę do życia, przeżycia i rozwoju. Bezpieczeństwo jest wzmocnione, gdy pogłębiony jest ludzki wymiar. Warunkiem bezpieczeństwa ludzkiego jest pełne poszanowanie godności ludzkiej, praw człowieka, podstawowych wolności, także wspieranie społecznego i gospodarczego rozwoju, integracji społecznej, edukacji i walki z ubóstwem, chorobami i głodem. Stwierdzono, że tradycyjna koncepcja i podejście musi być rozszerzone, aby objąć nowe i nietradycyjne zagrożenia, polityczne, gospodarcze, społeczne, zdrowotne, a także aspekty środowiskowe.

---

⁵⁴ Ibidem, s. 3-4.

⁵⁵ Ibidem, s. 4.

⁵⁶ Ibidem, s. 5.

Unia Afrykańska określiła bezpieczeństwo ludzkie jako bezpieczeństwo jednostki w kategoriach zaspokojenia podstawowych potrzeb. Zawiera również ochronę i poszanowanie praw człowieka, dobre rządy, gwarancję możliwości wyboru oraz pełny rozwój⁵⁷. Wspólną cechą powyższych definicji są trzy zasadnicze elementy. Po pierwsze, bezpieczeństwo jest odpowiedzią na obecne i pojawiające się zagrożenia. Po drugie, bezpieczeństwo wymaga rozszerzonego rozumienia. Po trzecie, bezpieczeństwo ludzkie nie pociągnie za sobą wykorzystania siły przeciwko suwerenności państw i ma na celu integrację takich celów, jak wolność: od strachu, od niedostatku i do życia w godności⁵⁸. Raport Sekretarza Generalnego w sprawie Obserwacji do Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego 64/291 w sprawie bezpieczeństwa ludzkiego opiera się na poglądach wyrażonych i przedłożonych przez państwa członkowskie⁵⁹. Bezpieczeństwo ludzkie, jak określono w Raporcie A/64/701, opiera się na głównym założeniu, że rządy zachowują podstawową rolę dla zapewnienia przetrwania, utrzymania i godności obywateli. Stwierdzono, że jest to bezcenne narzędzie do wspomagania rządów w powszechnej identyfikacji zagrożeń. Raport stanowi podsumowanie dyskusji na temat bezpieczeństwa ludzkiego. Opisuje kluczowe aspekty w kierunku wspólnego rozumienia pojęcia bezpieczeństwa ludzkiego. Sugeruje porozumienie w sprawie bezpieczeństwa ludzkiego, na podstawie poglądów wyrażonych przez państwa członkowskie. Państwa członkowskie podkreśliły wielowymiarowe aspekty zagrożeń, przed którymi stoi dziś ludzkość. Ponadto stwierdzono, że stosowanie bezpieczeństwa ludzkiego umacnia suwerenność narodową poprzez dostarczanie skutecznych narzędzi w celu zbadania przyczyn zagrożeń i przez wspieranie działań instytucji lokalnych i krajowych. Państwa członkowskie podkreśliły potrzebę zapewnienia, że zrozumienie bezpieczeństwa ludzi opiera się na zasadach Karty Narodów Zjednoczonych. Szczególnie dotyczy to poszanowania suwerenności, integralności terytorialnej, nieingerencji w wewnętrzne sprawy państw. W odpowiedzi na skomplikowane i wielowymiarowe podejście do bezpieczeństwa ludzkiego państwa członkowskie doprowadziły do konwergencji poglądu na temat wielu aspektów pojęcia bezpieczeństwa ludzkiego⁶⁰. Po pierwsze, ma ono na celu zapewnienie przetrwania, utrzymania i godności ludzi w odpowiedzi na bieżące i pojawiające się zagrożenia. Zagrożenia te nie są ograniczone do tych, którzy żyją w skrajnym ubóstwie lub w warunkach konfliktu zbrojnego. Dziś ludzie na całym świecie zarówno w krajach rozwiniętych, jak i rozwijających się

---

⁵⁷ Ibidem, s. 5.

⁵⁸ Ibidem, s. 6.

⁵⁹ Ibidem s. 7.

⁶⁰ *Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 66/290*, s. 1-4 <http://staging-01.unocha.org/humansecurity/node/257/> [22.06.2014]. Państwa członkowskie zostały wezwane do przedstawienia pisemnych stanowisk na temat obszarów bezpieczeństwa ludzkiego, w których podejście bezpieczeństwa ludzkiego może wnieść wartość dodaną. Pisemnie wnioski otrzymano od: Kostaryki, Kuby, Egiptu, Iraku, Japonii, Meksyku, Sri Lanki, Szwajcarii, Wielkiej Brytanii, Irlandii Północnej, Wenezueli, Samoa, Wyspy Salomona, Tonga. Nieformalne konsultacje w sprawie bezpieczeństwa ludzkiego odbywały się 14 i 16 listopada 2011 r. z udziałem Państw Członkowskich, Grupy Państw Afryki, Unii Europejskiej.

żyją w zróżnicowanych warunkach niepewności. Po drugie, bezpieczeństwo jest fundamentalne dla życia człowieka. Po trzecie, bezpieczeństwo ludzkie i bezpieczeństwo państwa wzajemnie się uzupełniają. Bez bezpieczeństwa ludzkiego bezpieczeństwo państwa nie może zostać osiągnięte i odwrotnie. Po czwarte, ponieważ przyczyny i przejawy ludzkiej niepewności różnią się znacznie w poszczególnych krajach i społecznościach, bezpieczeństwo wzmacnia rozwój rozwiązań. Bezpieczeństwo ludzkie zapewnia dynamiczne ramy, które łączą w sobie trzy filary Narodów Zjednoczonych⁶¹. Państwa członkowskie, opierając się na podstawowych wartościach z zakresu bezpieczeństwa ludzkiego, opracowały wspólne porozumienie uznając, że:

1. Bezpieczeństwo ludzkie podtrzymuje prawo ludzi do życia w wolności i godności, wolne od ubóstwa i rozpacz. Wszystkie osoby mają prawo do wolności od strachu i wolności od niedostatku z równą możliwością korzystania z wszystkich swoich praw i mogą w pełni rozwijać swój potencjał ludzki.
2. Pojęcie bezpieczeństwa ludzkiego różni się od obowiązku ochrony i jego realizacji.
3. Bezpieczeństwo ludzkie nie pociąga za sobą groźby użycia siły i jest realizowane z pełnym poszanowaniem celów i zasad zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych, w tym w pełni poszanowaniu suwerenności państw, integralności terytorialnej i nieingerencji w sprawy, które są w krajowej jurysdykcji państwa⁶².
4. Bezpieczeństwo ludzkie nie zastępuje bezpieczeństwa państwa.
5. Bezpieczeństwo ludzkie ma na celu zapewnienie przetrwania, utrzymania i godności wszystkich osób, szczególnie tych najbardziej zagrożonych na obecne i nowe zagrożenia, które są powszechne i przekrojowe.
6. Bezpieczeństwo ludzkie podkreśla uniwersalność zestawu wolności, które mają fundamentalne znaczenie dla życia człowieka (wolność od strachu, od niedostatku, do godnego życia). Wolności te mają zastosowanie do wszystkich osób bez względu na to, czy jest to kraj rozwinięty, czy też rozwijający się.
7. Bezpieczeństwo ludzkie uznaje powiązania między pokojem, rozwojem i prawami człowieka, uznaje prawa obywatelskie, polityczne, ekonomiczne, społeczne i prawa kulturalne. Bezpieczeństwo ludzkie dotyczy zagrożeń dla przetrwania, utrzymania i godności ludzi w wielowymiarowy i kompleksowy sposób.
8. Bezpieczeństwo ludzkie najlepiej jest realizowane poprzez proaktywne działania, które przyczyniają się do łagodzenia wpływu bieżących zagrożeń i o ile jest to możliwe, zapobiegania występowaniu przyszłych zagrożeń.
9. Rządy odgrywają podstawową rolę dla zapewnienia przetrwania, utrzymania i godności obywateli. Obowiązkiem społeczności międzynarodowej jest uzupełnienie i zapewnienie niezbędnego wsparcia dla rządów, na ich wnioski, w celu wzmocnienia ich zdolności do reagowania na obecne i pojawiające się zagrożenia⁶³.

W Zgromadzeniu Ogólnym ONZ w dniach 20-21 maja 2010 r. Sekretarz Generalny Ban Ki-moon stwierdził, że „Dziś jest coraz bardziej oczywiste, że zdrowie

---

⁶¹ Ibidem, s. 5-7.

⁶² Ibidem, s. 5-7.

⁶³ Ibidem, s. 9.

jednej wspólnoty ma poważne konsekwencje dla zdrowia wszystkich społeczności. Nasze problemy są wspólne, takie też jest nasze zaangażowanie w celu zwiększenia »wolności od strachu, wolności od niedostatku, i wolności do życia w godności«. Takie jest właśnie podejście do bezpieczeństwa ludzkiego⁶⁴.

Richard Jolly, jeden z głównych architektów Raportu o Rozwoju Społecznym z 1994 r. w sprawie bezpieczeństwa ludzkiego, zauważył, że Raport Sekretarza Generalnego poczynił znaczący wkład do kontynuowania wysiłków w celu uściślenia definicji bezpieczeństwa ludzkiego. Koncepcja bezpieczeństwa ludzkiego wciąż ewoluuje. „Uczymy się przez pracę” – powiedział, dodając, że w sprawozdaniu Sekretarza Generalnego wykazano wartość bezpieczeństwa ludzkiego i szerokie ramy dla podjęcia analizy zagrożeń dotyczących ludzi w regionach, krajach, społecznościach. Stwierdził „jestem przekonany, że bezpieczeństwo ludzkie jest pojęciem rzeczywistym, które ma wiele możliwości na przyszłość dla wielu krajów, regionów i Organizacji Narodów Zjednoczonych, jako całości”⁶⁵.

Państwa członkowskie zwróciły uwagę na wielowymiarowe aspekty zagrożeń, przed którymi stoi dziś ludzkość. Ponadto zauważono, że stosowanie krajowego bezpieczeństwa ludzi wzmacnia suwerenność poprzez zapewnienie rządów w skuteczne narzędzia do zbadania przyczyn bieżących i pojawiających się wyzwań oraz promowanie odpowiedzi, które budują na zdolnościach lokalne i krajowe instytucje. Państwa członkowskie podkreślały potrzebę zapewnienia, że rozumienie bezpieczeństwa ludzkiego opiera się na zasadach Karty Narodów Zjednoczonych, w szczególności w odniesieniu do suwerenności, integralności terytorialnej, nieingerencji w wewnętrzne sprawy państw⁶⁶.

3. Działalność Narodów Zjednoczonych na rzecz rozwoju UNDP

Narody Zjednoczone zostały ukształtowane jako powszechna organizacja wszechstronna, nieobojętna na biedę, oraz niosąca pomoc najbardziej potrzebującym. W preambule Karty Narodów Zjednoczonych postanowiono, że Narody Zjednoczone będą „popierać postęp społeczny i poprawę warunków życia w większej wolności i w tym celu postępować tolerancyjnie i żyć ze sobą w pokoju jak dobrzy sąsiedzi” oraz „korzystać z organizacji międzynarodowych w celu popierania gospodarczego i społecznego postępu wszystkich narodów”. Artykuł 1 Karty stanowi, że jednym z celów organizacji jest rozwiązywanie w drodze międzynarodowej współpracy problemów międzynarodowych o charakterze gospodarczym, społecznym, kulturalnym, humanitarnym. Artykuł 13 upoważnia Zgromadzenie Ogólne do inicjowania badań w celu „rozwijania współdziałania międzynarodowego w dziedzinie gospodarczej, społecznej, kulturalnej”. Pierwszych wyborów do Rady Gospodarczej i Społecznej dokonało Zgromadzenie Ogólne w styczniu 1946 r. Rada utworzyła sześć Komisji. W pierwszym roku działalności w programie uczestniczyły takie organizacje, jak: MOP, FAO, UNESCO, ICAO, WHO.

⁶⁴ *Bezpieczeństwo ludzi*. Raport Sekretarza Generalnego, s. 2.

⁶⁵ *Ibidem*, s. 5.

⁶⁶ *Ibidem*, s. 8.

W następnych latach liczba organizacji biorących udział w Programie wzrosła do 12 w ostatnim roku funkcjonowania (w 1970 r.) rozszerzonego Programu Pomocy Technicznej (EPTA). Były to: Międzynarodowa Unia Telekomunikacyjna (ITU), Światowa Organizacja Meteorologiczna (WMO), Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej (IAEA), Światowy Związek Pocztowy (UPU), Międzynarodowa Organizacja Konsultacyjna (IMCO), Organizacja NZ ds. Rozwoju Przemysłowego (UNIDO). W 1950 r. państwa wyasygnowały ponad 20 mln dolarów na realizację projektów. W 1970 r. było już ponad 440 mln dolarów przeznaczonych na EPTA. W lutym 1953 r. powołany do życia został Specjalny Fundusz Narodów Zjednoczonych na rzecz Rozwoju Gospodarczego (Specjal United National Fund for Economic Development – SUNFED). Opisano w nim szczegółowy plan powstania i funkcjonowania funduszu, który miał udzielać pożyczek długookresowych o niskim oprocentowaniu krajom słabo rozwiniętym w celu przyspieszenia ich rozwoju gospodarczego. Źródłem połączenia EPTA i UNSF (United Nations Special Fund) należy szukać w 1962 r. W raporcie Sekretarza ze stycznia 1964 r. padło stwierdzenie, że byłoby najlepiej, gdyby EPTA i UNSF połączyły się w jedną instytucję.

Zaproponowano jej nazwę Program Narodów Zjednoczonych na rzecz Rozwoju (United Nations Development Programme – UNDP). Wyrażono przekonanie, że fuzja EPTA i UNSF uprości procedury organizacyjne, przyczyni się do spójnego wykonywania działań, usprawni planowanie, zwiększy efektywność programów organizacyjnych. 22 listopada 1965 r. Zgromadzenie uchwaliło rezolucję nr 2029 „konsolidacja Specjalnego Funduszu oraz Rozszerzonego Programu Pomocy Technicznej w program Narodów Zjednoczonych na rzecz Rozwoju”.

UNDP uczestniczy w fundamentalnych zmianach całego systemu współpracy technicznej Narodów Zjednoczonych. Głównym celem państw i agencji rozwojowych stawało się osiągnięcie zrównoważonego rozwoju społecznego. Na podstawie licznych propozycji Zarząd UNDP uznał go za główny cel agencji. Historyczne przemiany polityczno-ustrojowe na kontynencie europejskim na przełomie lat 80. i 90. XX w. spowodowały, że UNDP musiał w poważnym stopniu włączyć w zakres swojego działania kraje Europy Środkowej i Wschodniej. Pojawiło się zapotrzebowanie na pomoc UNDP, zwłaszcza w transformacji gospodarek centralnie planowanych na rynkowe. UNDP wspiera prywatny sektor, który znacząco przyczynił się do rozwoju gospodarek. Najwięcej projektów w tej dziedzinie realizowano w Azji i Europie. UNDP aktywnie uczestniczył w tworzeniu bardziej pluralistycznego aparatu państwowego w niemal wszystkich państwach Afryki. Koncentrował swoje wysiłki na: pomocy w przezwyciężaniu skutków kataklizmów naturalnych, odbudowaniu zniszczonych obszarów, przemieszczeniu przesiedleńców, organizowaniu wyborów, odbudowaniu instytucji i polepszeniu jakości rządzenia. Zatwierdzono projekty służące wzmocnieniu procesów demokratyzacji, lokalnych samorządów oraz prywatyzacji. Od połowy lat 90. XX w. UNDP kierował środki na programy służące równości płci, likwidacji ubóstwa, reagował na nadzwyczajne potrzeby państw. Stałe przedstawicielstwo UNDP

w Polsce zostało otwarte 1 sierpnia 1990 r. w Warszawie. Na jego czele stanął Stały Przedstawiciel UNDP, pełniący jednocześnie funkcję Stałego Koordynatora NZ⁶⁷.

UNDP wspierał Polskę w przemianach gospodarczych na początku lat 90. XX w., popierał rozwój małej i średniej przedsiębiorczości oraz proces integracji z Unią Europejską. Zwraçał uwagę na rozwój struktur instytucjonalnych, administracji publicznej, regionalnej. Od 1995 r. przygotowuje i opracowuje krajowe raporty rozwoju społecznego. Są one ważnym instrumentem działania, ponieważ obrazują zmiany zachodzące w społeczeństwie oraz stanowią potencjał do analiz i badań⁶⁸.

Przez Jednostkę Bezpieczeństwa Ludzkiego Biura ONZ ds. Koordynacji Pomocy Humanitarnej wydawany jest biuletyn, którego celem jest rozpowszechnianie wszelkich informacji dotyczących bezpieczeństwa ludzkiego. ONZ stara się szerzyć te informacje w społeczności międzynarodowej. Pierwsze wydanie ukazało się jesienią 2007 r., zostało w nim przedstawione podejście do bezpieczeństwa ludzkiego. Ewolucja zagrożeń znacznie zmieniła rozumienie niepewności. Objęła ona konflikty, w tym starcia etniczne, terroryzm, przymusowe wysiedlenie, ekstremalne ubóstwo, degradację środowiska naturalnego, śmiertelne choroby zakaźne zagrażające życiu milionów ludzi na świecie. We wrześniu 2000 r. na Szczycie Milenijnym ONZ Organizacja Narodów Zjednoczonych wezwała społeczność międzynarodową do realizacji celów „wolność od niedostatku”, „wolność od strachu”. Jako efekt tego wysiłku w styczniu powstała Komisja ds. Bezpieczeństwa Ludzkiego (CHS)⁶⁹.

Kofi Annan w swoim sprawozdaniu zaobserwował, że „ludzie nie będą cieszyć się bezpieczeństwem bez rozwoju, nie ma rozwoju bez bezpieczeństwa ani bez poszanowania praw człowieka”.

We wrześniu 2012 r. Zgromadzenie Ogólne przyjęło na zasadzie konsensusu rezolucję 66/290⁷⁰ w sprawie bezpieczeństwa ludzkiego. Uchwała stanowi kamień milowy do wspólnych działań w sprawie bezpieczeństwa ludzi, będąc podstawą realizacji bezpieczeństwa człowieka w ramach systemu ONZ. Ósmego maja 2013 r. odbyło się spotkanie w Nowym Jorku z udziałem Sekretarza Generalnego i członków Komisji Bezpieczeństwa Ludzkiego. Spotkanie miało na celu zmobilizowanie poparcia dla rozwoju bezpieczeństwa ludzi. Ma ono stać się priorytetem dla Organizacji Narodów Zjednoczonych. Zapewnienie większej jego akceptacji dla bezpieczeństwa ludzkiego jest nadrzędnym celem globalnych rozmów, w szczególności w odniesieniu dla okresu po 2015 r. Zrównoważony rozwój, migracja, budowanie pokoju po konflikcie, zapobieganie konfliktom, zmiany klimatyczne, a także inne obszary, w których stosowanie

---

⁶⁷ Od 2002 r. Stałym Przedstawicielem UNDP w Polsce jest Colin Glennie. Pełni on funkcję Dyrektora Ośrodka Informacji NZ oraz jest przedstawicielem Funduszu Ludnościowego (UNFPA), Międzynarodowego Programu NZ ds. Kontroli nad Handlem Środkami Odurzającymi (UNDCP) oraz Światowego Programu Żywnościowego (WFP).

⁶⁸ G. Zajac. *Geneza i działalność Programu Narodów Zjednoczonych na Rzecz Rozwoju (UNDP)*, „Stosunki Międzynarodowe. International Relations”, t. 31, nr 1-2, 2005, s. 118-135.

⁶⁹ <http://staging-01.unocha.org/humansecurity/resources/publications-and-products/human-security> [22.06.2014].

⁷⁰ *Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 66/290*.

bezpieczeństwa ludzkiego stanowi wartość dla prac Narodów Zjednoczonych, a także wpływa na utrzymanie godności i przetrwania społeczności – to wytyczne i założenia Planu Strategicznego Jednostki na lata 2014–2017. Plan Strategiczny Jednostki na ten okres zakłada wzmocnienie monitorowania i oceny projektu, tak aby doświadczenie zdobyte w rozwoju w zakresie stosowania koncepcji bezpieczeństwa ludzkiego, zapewniły pomoc organizacjom ONZ w rozwoju projektów UNTFHS przez konsultacje i warsztaty. Raport Sekretarza Generalnego ONZ, dotyczący rezolucji Zgromadzenia Ogólnego 66/290 w sprawie bezpieczeństwa ludzkiego jest odpowiedzią na wyzwania i możliwości w XXI wieku. Pokazuje, jaką wartością jest podejście do bezpieczeństwa ludzkiego w celu zmniejszenia prawdopodobieństwa wystąpienia konfliktów, przezwyciężenia przeszkód, promowania godnego życia dla wszystkich⁷¹. W ustępie trzecim rezolucji Zgromadzenia uzgodniono wspólne rozumienie bezpieczeństwa ludzkiego, które obejmuje:

1. Prawo ludzi do wolności, godności, wolnych od ubóstwa i rozpacz. Wszystkie osoby, w szczególności ludzie zagrożeni, mają prawo do wolności od strachu i wolności od niedostatku z równą możliwością do korzystania ze wszystkich swoich praw oraz mają prawo do rozwijania potencjału ludzkiego.
2. Wzmocnienie ochrony i pozycji wszystkich ludzi i wszystkich społeczności.
3. Bezpieczeństwo ludzkie uwzględnia powiązania między pokojem, rozwojem i prawami człowieka.
4. Pojęcie bezpieczeństwa ludzkiego różni się od obowiązku ochrony i jego realizacji.
5. Bezpieczeństwo ludzkie nie pociąga za sobą groźby użycia siły lub środków przymusu. Bezpieczeństwo ludzkie nie zastępuje bezpieczeństwa państwa⁷².
6. Rządy zachowują pierwotną rolę i odpowiedzialność za zabezpieczenie utrzymania obywateli i ich godności. Rolą wspólnoty międzynarodowej jest zapewnienie wsparcia rządów w celu wzmocnienia ich zdolności do reagowania na aktualne i pojawiające się zagrożenia. Bezpieczeństwo ludzkie wymaga większej współpracy i partnerstwa wśród rządów, organizacji międzynarodowych i regionalnych oraz społeczeństwa obywatelskiego.
7. Bezpieczeństwo ludzkie musi być realizowane przy pełnym poszanowaniu celów i zasad zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych w tym pełne poszanowanie dla suwerenności państwa, integralności terytorialnej, nieingerencji w sprawy, które stanowią domenę jurysdykcji państw⁷³.

Bezpieczeństwo ludzkie wzmacnia rozwiązania, które są osadzone w lokalnych realiach i na podstawie własności narodowej. Warunki polityczne, gospodarcze, społeczne, środowiskowe dla bezpieczeństwa ludzkiego różnią się znacznie w obrębie poszczególnych państw. Raport poprzedni, A/64/701, stwierdza, że bezpieczeństwo ludzkie zostało włączone do Konstytucji Ekwadoru. Zapobiegawczy i wielowymiaro-

---

⁷¹ *Raport Sekretarza Generalnego. Sprawozdanie z Zgromadzenia Ogólnego ONZ, A/68/685, obserwacje do Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego 66/290 w sprawie bezpieczeństwa ludzi s. 1.*

⁷² *Ibidem*, s. 2-3.

⁷³ *Ibidem*, s. 2-3.

wy plan ma na celu rozwiązanie powiązanych ze sobą problemów ubóstwa, wykluczenia i przemocy. Raport podkreśla obecne wysiłki Ministerstwa Tajlandii ds. Rozwoju Społecznego na rzecz rozwoju społecznego i tworzenia kapitału publicznego i społecznego, sprawiedliwości poprzez pogłębienie bezpieczeństwa ludzi. W Kenii Narodowy Plan Rozwoju, zatytułowany „Kenia Vision 2030”, dotyczy kompleksowego i wielosektorowego podejścia, które zostało zbudowane na zasadach ochrony i wzmocnienia. Plan przewiduje spójne, sprawiedliwe, bezpieczne warunki do spokojnego życia jednostki, a także możliwość cieszenia się większym dobrobytem i lepszą jakością życia we wszystkich regionach kraju. Podobnie w Meksyku, lepsze zrozumienie kontekstu lokalnego jest podstawą Narodowego Planu Rozwoju 2013-2018. Ma na celu wzmocnienie demokracji, rządów i bezpieczeństwa, ochronę spraw społecznych, poprawę jakości kształcenia. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Litwy, przyjęta w 2012 r., zawiera cele, takie jak: wolność od niedostatku, wolność do życia w godności, jak również wolność od strachu, jako podstawowe rozwiązania dla bezpieczeństwa narodowego. Poprzez szersze włączenie spektrum czynników, w tym ekonomicznych, bezpieczeństwa energetycznego, praw człowieka, zdrowia publicznego, zapobiegania przestępczości transgranicznej i zarządzania kryzysowego, strategia podkreśla zintegrowane i całościowe podejście do kwestii bezpieczeństwa i rozwoju.

Szereg państw członkowskich widzi bezpieczeństwo ludzkie jako ważne narzędzie wzmocnienia pracy ONZ poprzez promowanie kompleksowego połączenia programów na poziomie krajowym. Dla Palestyny analizę bezpieczeństwa ludzkiego po raz pierwszy zastosowano w „Human Development Report 2009/2010”. W rezultacie doprowadzono do uznania bezpieczeństwa ludzkiego za najbardziej skuteczne ramy Rozwoju ONZ dla państwa Palestyna.

Celem bezpieczeństwa ludzkiego jest ochrona ludzi poprzez pełne poszanowanie godności ludzi, praw i podstawowych wartości, wspieranie społecznego i gospodarczego rozwoju, integrację społeczną, edukację, zwalczanie biedy, chorób i głodu. Tradycyjne pojmowanie bezpieczeństwa ludzkiego musi być rozszerzone o nietradycyjne zagrożenia, które obejmują aspekty polityczne, gospodarcze, społeczne, zdrowotne i środowiskowe.

Dla Unii Europejskiej promowanie bezpieczeństwa ludzkiego pozostaje priorytetem w rozwiązywaniu krytycznych i wszechobecných zagrożeń dla egzystencji i przetrwania. Unia uznawała nierozzerwalność współzależności oraz wzajemne wzmocnienie relacji między prawami człowieka, rozwojem, pokojem, bezpieczeństwem ludzi poprzez zobowiązanie do ograniczenia ubóstwa i nierówności, wspieranie dobrych rządów. Wiele państw członkowskich uznaje, że bezpieczeństwo ludzkie koncentruje się na bezpieczeństwie ludzi jako bezpieczeństwie od niepewności. Wzmacnia współpracę międzyrządową, integruje pełne spektrum podmiotów. Jak zauważyły rządy: Armenii, Australii, Japonii, Nigerii, Filipin, Stanów Zjednoczonych, Austrii, Chin, Chile, Kostaryki, Grecji, Irlandii, Jordanii, Mali, Norwegii, Panamy, Słowenii, Szwajcarii, Tajlandii, RPA, bezpieczeństwo ludzkie zapewnia reakcje wspólnot międzynarodowych na pojawiające się wyzwania, prowadzi do spójnej i ukierunkowanej polityki, która może

przyczynić się do wprowadzenia trwałych korzyści dla osób zagrożonych w ich przetrwaniu i utrzymaniu godności⁷⁴.

Wnioski wyciągnięte z zastosowania koncepcji bezpieczeństwa ludzkiego stanowią cenne narzędzie do reagowania na obecne i pojawiające się zagrożenia. Ma na celu zmniejszenie prawdopodobieństwa wystąpienia konfliktów, dążenia do zrównoważonego rozwoju, promowania praw człowieka, życia godnego dla wszystkich⁷⁵. Doświadczenia państw członkowskich, systemu NZ i organizacji pozarządowych podkreślają wartość dodaną bezpieczeństwa ludzkiego. Podkreśla się ich wszechstronność i wieloaspektowość. Bezpieczeństwo ludzkie oferuje ważne ramy dla integracji społecznej, gospodarczej, środowiskowej. Bezpieczeństwo ludzkie oferuje postęp w realizacji osiągnięcia celu, jakim jest ‘przyszłość godna dla wszystkich’⁷⁶.

4. Rola UNDP

Raporty UNDP odgrywają ważną rolę w bezpieczeństwie ludzkim na poziomie krajowym. Od czasu wydania *Raportu o rozwoju społecznym. Bezpieczeństwo ludzkie* w 1994 r. raporty te wykazały podejście do bezpieczeństwa ludzkiego, a także rozumienie wyzwań w poszczególnych krajach. *Raport o rozwoju społecznym 1994* wprowadził nową koncepcję bezpieczeństwa ludzkiego. Miał na celu rozwiązanie problemów poprzez nowy paradygmat zrównoważonego rozwoju, uchwycenie potencjalnej dywidendy pokoju, nowej formy współpracy, rozwoju i restrukturyzacji systemu instytucji globalnych. Raport zawierał stwierdzenie, że zwiększenie bezpieczeństwa ludzkiego pociąga za sobą:

- 1) inwestowanie w rozwój człowieka,
- 2) daje Narodom Zjednoczonym wyraźny mandat do promowania i utrzymania rozwoju,
- 3) poszerza koncepcję współpracy na rzecz rozwoju,
- 4) doprowadzi do ustanowienia Rady Bezpieczeństwa Gospodarczego⁷⁷.

Raport o rozwoju społecznym 1995 zawierał stwierdzenie, że rozwój człowieka jest zagrożony. Analizował postępy w zmniejszeniu dysproporcji płci w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat. Podkreślał szeroką i trwałą lukę między rozszerzającymi się możliwościami kobiet i ograniczonym do nich dostępem. Oferował strategię pięciu punktów dla wyrównania szans płci w nadchodzącej dekadzie:

1. Krajowe i międzynarodowe wysiłki muszą wyrównać sytuację prawną płci w określonym czasie.
2. Systemy gospodarcze i instytucjonalne wymagają modernizacji w celu rozszerzenia możliwości kobiet i mężczyzn w miejscu pracy.
3. Krytyczny próg 30% należy uznać za minimalny w udziale kobiet na stanowiskach decyzyjnych na poziomie krajowym⁷⁸. Kluczowe programy powinny objąć powszechną edukację kobiet, poprawę zdrowia.

---

⁷⁴ Ibidem, s. 7-9.

⁷⁵ Ibidem, s. 11.

⁷⁶ Ibidem, s. 17.

⁷⁷ <http://hdr.undp.org/en/global-reports> [22.06.2015].

4. Krajowe i międzynarodowe wysiłki powinny skupiać się na programach, które pozwolą ludziom, zwłaszcza kobietom, uzyskać większy dostęp do możliwości gospodarczych i politycznych⁷⁹.

Raport o Rozwoju Społecznym 1996. Wzrost gospodarczy i rozwój społeczny stwierdza, że istotna jest jakość wzrostu gospodarczego dla zmniejszenia ubóstwa, rozwoju człowieka, zrównoważonego rozwoju. Zauważał uniwersalność i współzależność pomiędzy wzrostem gospodarczym i rozwojem człowieka. Zawierał następujące wnioski:

1. Pogłębiające się różnice w wynikach gospodarczych tworzą dwa światy – coraz bardziej spolaryzowane.
2. Wzrost gospodarczy przyczynia się do rozwoju człowieka, ogranicza ubóstwo, daje długoterminową stabilność.
3. Potrzebne są nowe podejścia do rozszerzenia i poprawy możliwości zatrudnienia, tak aby ludzie mogli uczestniczyć w rozwoju i czerpać korzyści z niego.
4. Wzrost gospodarczy nie jest zrównoważony bez rozwoju człowieka⁸⁰.

Raport o Rozwoju Społecznym 1997. Rozwój ludzki w celu wyeliminowania ubóstwa zauważał, że zwalczanie ubóstwa jest obowiązkiem moralnym, ale wyeliminowanie go wszędzie jest praktycznie niemożliwe. Świat ma zasoby do stworzenia świata wolnego od ubóstwa dla mniej niż jednego pokolenia. Raport skupiał się nie tylko na temacie ubóstwa z braku dochodów, ale na ubóstwie z perspektywy rozwoju człowieka. Ubóstwo jest zaprzeczeniem możliwości szans rozwoju⁸¹. Walka z ubóstwem pociąga za sobą:

1. Ochronę ludzi przed globalną presją, która tworzy dalszy wzrost ubóstwa.
2. Inwestowanie w rozwój człowieka – zdrowie i edukację.
3. Eliminację ubóstwa, co stanowi imperatyw moralny⁸².

Raport o Rozwoju Społecznym 1998. Rozwój człowieka badał wzrost konsumpcji. Korzyści wynikające z tego wzrostu rozprzestrzeniły się szeroko. Wzrósł poziom życia. Ludzie cieszą się mieszkaniem, ciepłą wodą, posiadają prawo do wypoczynku, sportu, transportu do pracy. Raport stwierdzał, że wzrost konsumpcji jest niewłaściwie wykorzystany, ponieważ uwydatnił nierówności. Negatywnie wpływał na środowisko, ekosystem. Dominującymi konsumentami są ludzie zamożni, a szkody z konsumpcji w środowisku naturalnym spadają na biednych. Raport wskazywał, że:

1. Wzrost ostentacyjnej konsumpcji może okazać się destrukcyjny, wzmacniając wykluczenie, ubóstwo, nierówności.
2. Globalizacja jest integracją rynków konsumenckich na całym świecie, ale jest to również tworzenie nowych nierówności.
3. Istnieje potrzeba rozwoju i stosowania technologii i metod, które są przyjazne dla środowiska zarówno dla ubogich, jak i zamożnych konsumentów⁸³.

---

⁷⁸ <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1995> [22.06.2014].

⁷⁹ Ibidem.

⁸⁰ <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1996> [22.06.2014].

⁸¹ Ibidem.

⁸² <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1997> [22.06.2014].

⁸³ <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1998> [22.06.2014].

Raport o Rozwoju Społecznym 1999. Globalizacja z ludzką twarzą sugerował, że globalne rynki i technologie powinny wzbogacać życie ludzi na całym świecie. Stwierdził, że globalizacja wymaga przywództwa, ponieważ istotnym aspektem globalnego zarządzania jest odpowiedzialność ludzi, sprawiedliwość i rozszerzenie możliwości wyboru dla wszystkich, również zmniejszenie różnic między bogatymi a biednymi powinno być celem globalnym⁸⁴.

Raport o Rozwoju Społecznym 2000. Prawa człowieka i rozwój społeczny podkreślał przede wszystkim to, że prawa człowieka i rozwój człowieka mają wspólny cel – zapewnienie każdej istocie ludzkiej wolności, dobrobytu i godności. Wskazywał, że prawa człowieka są nierozłączną częścią rozwoju. Rozwój stanowi środek do realizacji praw człowieka. To pokazuje, jak prawa człowieka wprowadzają zasadę odpowiedzialności i sprawiedliwości społecznej w procesie rozwoju człowieka. Raport dowodził, że ludzka wolność to wspólny cel i wspólna motywacja do rozwoju człowieka. Potrzebne są nowe, odważne podejścia do osiągnięcia powszechnej realizacji praw człowieka w XXI w. Dostosowanie do możliwości i realiów epoki globalizacji do swoich nowych podmiotów globalnych i nowych zasad globalnych⁸⁵.

Raport o Rozwoju Społecznym 2001. Nowe technologie dla rozwoju człowieka wskazywał, jak nowe technologie wpływają na kraje rozwijające się i na biednych ludzi. Potrzeby ludzi biednych mogą zostać zaniedbane, a nowe zagrożenia globalne niekontrolowane. Zauważał, że ludzie na całym świecie mają wielkie nadzieje, że nowe technologie będą prowadzić do zdrowszego życia, większych swobód społecznych, zwiększenia wiedzy i środków do życia bardziej produktywnego⁸⁶.

Raport o Rozwoju Społecznym 2002. Pogłębianie demokracji w podzielonym świecie podkreślał znaczenie polityki dla rozwoju człowieka. Demokracja okazała się systemem zarządzania najbardziej zdolnym do mediacji i zapobiegania konfliktom, oraz zapewnienia utrzymania dobrego samopoczucia. Mówił o polityce i rozwoju człowieka. Ludzie na całym świecie chcą być wolni, chcą wyrażać swoje poglądy, uczestniczyć w podejmowaniu decyzji, które kształtują ich życie. Zawierał stwierdzenia, że:

1. Polityka i instytucje polityczne promują rozwój ludzki, stoją na straży wolności i godności wszystkich ludzi, demokracja musi się poszerzać i pogłębiać⁸⁷.
2. Międzynarodowe wysiłki na rzecz zmian nie działają, jeśli podmioty krajowe czują się wykluczone⁸⁸.

Raport o Rozwoju Społecznym 2003 wskazywał istotę ubóstwa poprzez analizę przyczyn nieudanego rozwoju. Dowodził, że zakres rozwoju człowieka w świecie jest ogromny i nierówny. Występuje zdumiewający postęp w niektórych obszarach, a stagnacja i spadek w innych. Równowaga i stabilność na świecie wymaga zaangażowania wszystkich narodów, bogatych i biednych. Raport wskazywał na:

1. Potrzebę reform gospodarczych w celu ustanowienia stabilności makroekonomicznej.

---

⁸⁴ <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1999> [22.06.2014].

⁸⁵ <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2000> [22.06.2014].

⁸⁶ <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2001> [22.06.2014].

⁸⁷ <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2002> [22.06.2014].

⁸⁸ Ibidem.

2. Potrzebę silnych instytucji i silnych rządów do egzekwowania prawa.
3. Potrzebę sprawiedliwości społecznej i zaangażowania ludzi w podejmowaniu decyzji⁸⁹.

Raport o Rozwoju Społecznym 2004. Wolność kulturowa w dzisiejszym zróżnicowanym świecie podkreślał potrzebę wielokulturowej polityki, która rozpoznaje różnice, promuje różnorodność swobód kulturalnych, tak że wszyscy ludzie mogą mówić swoim językiem, praktykować własną religię, uczestniczyć w kształtowaniu swojej kultury. Odrzucał tezę, że różnice kulturowe muszą prowadzić do konfliktu społecznego, gospodarczego i politycznego. Zapewniał silny argument do znalezienia radości w różnicach. W jego ocenie:

1. Wolność kulturalna jest istotnym elementem rozwoju człowieka, ponieważ potwierdza jego tożsamość.
2. Wolność kulturalna pozwala ludziom żyć, daje możliwość pracy, edukacji.
3. Niezbędne są strategie, które rozpoznają wielokulturowe różnice pomiędzy grupami w celu rozwiązania niesprawiedliwości społecznych⁹⁰.

Raport o Rozwoju Społecznym 2005. Międzynarodowa współpraca na rozdrożu, pomoc, handel, bezpieczeństwo w nierównym świecie podsumowywał rozwój człowieka, w tym postęp w osiąganiu Milenijnych Celów Rozwoju. Wskazywał na skrajne nierówności między krajami. Sugerował pomoc międzynarodową, jedną z najbardziej skutecznych broni w walce z ubóstwem, musi być odnowiona i przekształcona. Pomoc taka powinna być inwestycją i obowiązkiem moralnym. Wniósł o:

1. Dokonywanie kompleksowego przeglądu międzynarodowej pomocy rozwojowej, patrząc na jakość i ilość.
2. Stworzenie strategii zapobiegania konfliktom⁹¹.

Raport o Rozwoju Społecznym 2006. Władza, ubóstwo i globalny kryzys wody podkreślał istotę wody, która jest źródłem życia i zasobów naturalnych, która podtrzymuje nasze środowisko. Wskazywał przyczyny i skutki kryzysu, gdzie 1,2 mld ludzi nie ma dostępu do czystej wody, a 2,6 mld nie ma dostępu do urządzeń sanitarnych. Kładł nacisk na współpracę międzynarodową w celu rozwiązania napięć transgranicznych w gospodarce wodnej⁹².

Raport o Rozwoju Społecznym 2007/2008. Walka ze zmianami klimatycznymi, oraz ludzka solidarność w podzielonym świecie zawierał stwierdzenie, że zmiany klimatyczne są wyzwaniem XXI w., stanowią wyzwanie na wielu poziomach⁹³.

Raport o Rozwoju Społecznym 2009. Mobilność ludzi i rozwój zwracał uwagę na migrację, wewnętrzną i graniczną, która staje się coraz bardziej istotnym elementem w debatach krajowych i międzynarodowych. Raport badał migrację w kontekście zmian demograficznych i trendów w zakresie wzrostu i nierówności. Zauważał, że migracja może mieć pozytywne skutki, ale również niesie ze sobą zagrożenia. Pokazywał, jak rozwój człowieka może być środkiem do przywrócenia

⁸⁹ <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2003> [22.06.2014].

⁹⁰ <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2004> [22.06.2014].

⁹¹ <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2005> [22.06.2014].

⁹² <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2006> [22.06.2014].

⁹³ <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2007/2008> [22.06.2014].

niektórych bazowych kwestii, które podważałyby potencjalne korzyści płynące z migracji⁹⁴.

Raport o Rozwoju Społecznym 2010. Prawdziwe Bogactwo Narodów: ścieżki rozwoju człowieka zawierał stwierdzenie, że „ludzie są prawdziwym bogactwem narodu”. Krytycznie odnosił się do aspektów rozwoju człowieka, nakreślał szerszy program badań i politykę w odpowiedzi na takie wyzwania, jak: swobody polityczne, stabilność i bezpieczeństwo ludzi. Jak zauważyła Amartya Sen: „dwadzieścia lat po pojawieniu się pierwszego Human Development Report jest wiele powodów do radości, zostało wiele osiągnięte. Nastąpiła poprawa oceny zagrożeń, które zagrażają ludzkiemu dobrobytowi i wolności”⁹⁵.

Raport o Rozwoju Społecznym 2011. Zrównoważony rozwój i kapitał: lepsza przyszłość wszystkich przedstawił, jak w niekorzystnej sytuacji są ludzie, którzy cierpią z powodu degradacji środowiska. Podkreślał prawo człowieka do zdrowego środowiska. Raport kończył się zaproszeniem do nowego podejścia do światowego finansowania rozwoju i kontroli środowiska, argumentując, że jest to ważne i wykonalne⁹⁶.

XXI w. jest świadkiem głębokiej zmiany w globalnej dynamice, napędzanej przez szybki wzrost w globalnej dynamice, napędzanej przez szybki wzrost nowych potęg w krajach rozwijających się. Chiny wyprzedziły Japonię, jako druga największa gospodarka na świecie, podnosząc setki milionów ludzi z ubóstwa. *Raport o Rozwoju Społecznym 2013* identyfikuje ponad 40 krajów rozwijających się, gdzie rozwój człowieka ma się lepiej niż oczekiwano⁹⁷.

Raport stwierdza, że w ciągu ostatnich dekad wszystkie kraje przyspieszyły swoje osiągnięcia w edukacji, zdrowiu, dochodach (HDI – Human Development Index). Główną tezę zawartą w poprzednich Raportach Rozwoju Ludzkiego jest stwierdzenie, że sam wzrost gospodarczy automatycznie nie przekłada się na postęp rozwoju ludzkiego. Skoncentrowanie się na edukacji, żywności, zdrowiu, zatrudnieniu, umiejętnościach może rozszerzyć dostęp do godnej pracy i zapewnić trwały postęp. Helen Clark (Administrator UNDP) uważa, że „Raport 2013 odświeża rozumienie obecnego stanu globalnego rozwoju, pokazuje jak bardzo duże skutki mogą uzyskać kraje z postępu w rozwoju”. Natomiast laureatka Nagrody Nobla Amartya Sen uważa, że „rozwój człowieka przyspiesza uczciwość i sprawiedliwość na świecie”⁹⁸. Raporty UNDP odegrały ważną rolę w bezpieczeństwie ludzkim na poziomie krajowym. Od czasu wydania *Raportu o Rozwoju Społecznym 1994* wykazał podejście do bezpieczeństwa ludzkiego, rozumienie wyzwań w poszczególnych krajach. Raporty ukazały, w jaki sposób bezpieczeństwo ludzkie może zapewnić bardziej kompleksowe rozumienie szczegółowych wyzwań w danym kraju. Szerokie rozumienie bezpieczeństwa przyczyniło się do podkreślenia najbardziej krytycznych i wszechobecných zagrożeń dla przetrwania, utrzymania i godności ludzi, wzmocniły jakość i trafność tworzenia polityki na szcze-

⁹⁴ <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2009> [22.06.2014].

⁹⁵ <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2010> [22.06.2014].

⁹⁶ <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2011> [22.06.2014].

⁹⁷ <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2013> [22.06.2014].

⁹⁸ <http://hdr.undp.org> [22.06.2014].

blu krajowym. Z tych różnorodnych doświadczeń oraz wszechstronnego podejścia do bezpieczeństwa ludzkiego możliwe stało się lepsze rozwiązanie całości ludzkich dążeń do wolności od strachu, wolności od niedostatku i swobodnego życia w godności⁹⁹.

Bezpieczeństwo ludzkie to dziecko, które nie zmarło, choroba, która się nie rozprzestrzeniła, miejsce pracy, które nie zostało zredukowane, napięcie etniczne, które nie przerodziło się w przemoc.

Bezpieczeństwo ludzkie to nie zagadnienie związane z bronią, to zagadnienie związane z życiem ludzkim i godnością¹⁰⁰.

Etos bezpieczeństwa ludzkiego ma wpływ na politykę, programy organizacji międzynarodowych, które zajmują się w szerokim zakresie niepewnością egzystencji człowieka.

Summary

„HUMAN SECURITY” – THE CONTROVERSY AROUND THE SEPARATION OF HUMAN SECURITY

The idea of human security has gained popularity in the nineties of the twentieth century. For the first time, „human security” was used in the 1994 UN Development Report, which states that bringing security just to protecting against external aggression and nuclear annihilation ignores the legitimate interest of ordinary people seeking physical security in everyday life. Human security is anthropocentric, it moves the focus from the state level to the level of an individual⁴. It is an extended definition of security, which is located just behind the physiological needs in Maslov’s hierarchy of human needs. Sometimes it is referred to as „security with a human face”.

Bibliografia

- Axworthy L., *Canada and Human Security: The Need for Leadership*, „International Journal”, t. 52, nr 2, 1997.
- Canada’s International Policy Statement: A Role of Pride and Influence in the World*, http://merln.ndu.edu/whitepapers/Canada_2005.pdf [22.06.2014].
- Czaputowicz J., *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Współczesne koncepcje*, Warszawa 2012.
- Diplomatic Bluebook 2002*, <http://www.mota.go.jp/policy/other/bluebook/2002/chapl.-f.pdf> [22.06.2014].
- Fierke K.M., *Critical Approaches to International Security*, Cambridge 2007.
- Gała K., *Wpływ korporacji transnarodowych na wdrażanie koncepcji bezpieczeństwa ludzkiego*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Wyzwania i zagrożenia w XXI w.*, pod red. P. Olszewskiego, T. Kapuśniaka, W. Lizaka, Radom 2009.

⁹⁹ <http://http://staging-01.unocha.org/humansecurity/resources/publications-and-products/human-security> [22.06.2014], s. 7.

¹⁰⁰ *Human Development Report 1994*, http://hdr.un dp.org/en/media/hdr_1994_en_chap2.pdf [22.06.2014].

- <http://hdr.undp.org> [22.06.2014].
- <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1995> [22.06.2014].
- <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1996> [22.06.2014].
- <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1997> [22.06.2014].
- <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1998> [22.06.2014].
- <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1999> [22.06.2014].
- <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2000> [22.06.2014].
- <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2001> [22.06.2014].
- <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2002> [22.06.2014].
- <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2003> [22.06.2014].
- <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2004> [22.06.2014].
- <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2005> [22.06.2014].
- <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2006> [22.06.2014].
- <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2007/2008> [22.06.2014].
- <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2009> [22.06.2014].
- <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2010> [22.06.2014].
- <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2011> [22.06.2014].
- <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2013> [22.06.2014].
- <http://hdr.undp.org/en/global-reports> [22.06.2015].
- http://hdr.undp.org/en/media/hdr_1990__en chap1.pdf [22.06.2014].
- http://hdr.undp.org/en/media/hdr_1991_en_chap1.pdf [22.06.2014].
- <http://http://staging-01.unocha.org/humansecurity/resources/publications-and-products/human-security> [22.06.2014].
- http://staging-01.unocha.org/humansecurity/about-human-security/human-security_un [22.06.2014].
- <http://staging-01.unocha.org/humansecurity/resources/publications-and-products/human-security> [22.06.2014].
- <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/asean/pmv9812/policyspeech.html> [22.06.2014].
- Human Development Report 1990: Concept and Measurement of Human development*, UNDP, New York 1990.
- Human Development Report 1994*, http://hdr.undp.org/en/media/hdr_1994_en_chap2.pdf [22.06.2014].
- Human Secirity in Africa FINAL*, s. 4, <http://www.un.org/africa/osaa/reports/> [22.06.2014].
- Kukułka J.. *Bezpieczeństwo a współpraca europejska. Współzależności i sprzeczności interesów*, „Sprawy Międzynarodowe”, 1982, nr 7.
- Marczuk K.P., *Bezpieczeństwo wewnętrzne państw członkowskich Unii Europejskiej. Od bezpieczeństwa państwa do bezpieczeństwa ludzi*, Warszawa 2012.
- Michałowska G.. *Bezpieczeństwo ludzkie*, [w:] *Świat wobec współczesnych wyzwań i zagrożeń*, pod red. J. Simonidesa, Warszawa 2010.
- Report of the Secretary-General*, A/64/701 ONZ, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/265/38/PDF/N1026338.pdf> [22.06.2014].
- Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 66/290*, <http://staging-01.unocha.org/humansecurity/node/257/> [22.06.2014].
- Tigerstrom B., *Human Security and International Law*, Oxford 2007.

Zajac G.. *Geneza i działalność Programu Narodów Zjednoczonych na Rzecz Rozwoju (UNDP)*, „Stosunki Międzynarodowe. International Relations”, t. 31, nr 1-2, 2005.